

Motivatie voor co-creatie

Kekke ondertitel

Masterscriptie

Tessa (T.B.F.) Beverdam

462717tb

Augustus 2020

Erasmus Universiteit Rotterdam

Bestuurskunde

MSc Governance en Management van Complexe Systemen

Begeleider: dr. P.K. Marks

Tweede lezer: dr. M.J. Nederhand

“Hee maar als we in *lockdown* gaan heb ik die scriptie vast in *no time* geschreven.” – T.B.F. Beverdam

Voorwoord

Toen ik ergens midden december door mijn (potentiele) stageorganisatie gevraagd werd een onderzoeksvorstel voor mijn scriptie te presenteren besloot ik puzzelstukjes mee te nemen. Om zo de samenwerking tussen overheid en burger visueel te kunnen laten zien: passen de puzzelstukjes, of toch niet? En wat zorgt er voor dat burgers blijven participeren in de puzzel van co-creatie?

Nu, zes maanden (en heel wat gelegde puzzels) later heb ik een onderzoek uitgevoerd met een model dat ik in december nog niet kende en een methode waar ik al helemaal nooit van gehoord had. Ik vond het erg leuk en uitdagend om mezelf Q-methodologie aan te leren en vond het een fijne afwisseling op mijn stageperiode bij KWINK groep, waar ik voor evaluaties al veel interviews uitvoerde.

Hoewel ik het vaak een beetje flauw vind staan in scripties, ben ik toch bang dat het mij punten gaat kosten als ik geen dankwoord opneem¹. Daarom wil ik graag mijn begeleider Peter Marks en de tweede lezer, José Nederhand, alvast bedanken voor hun nuttige feedback, tips en inzichten, Barbara Knoote voor haar begeleiding bij KWINK groep en de vele (virtuele) koffiemomentjes, mijn ouders voor het financieren van alle jaren studeren (ik beloof dat ik bijna klaar ben) en mijn huis- en clubgenoten voor de frisse blik, de borrels na weer een dag scriptie schrijven en het doen van mijn afwas.

Den Haag, augustus 2020

Tessa Beverdam

¹ Of dat dan karma- of studiepunten zijn laat ik graag bij de eerste en tweede lezer.

Samenvatting

In dit onderzoek is een antwoord gezocht op de vraag welke combinatie van de motieven 'willen', 'kunnen' en de 'mogelijkheid hebben' om te participeren in co-creatie van invloed is op daadwerkelijk participeren in 'Jij maakt de buurt!' in Enschede.

Om dit te onderzoeken is gebruik gemaakt van Q-methodologie, waarbij aan 32 deelnemers van co-creatieproject 'Jij maakt de buurt!' in Enschede 26 stellingen zijn voorgelegd over hun motivatie om te participeren in dit project. Deze stellingen zijn door de respondenten vervolgens gesorteerd van ' motiveert mij het minst' tot ' motiveert mij het meest'. De categorieën Can do, Like to en Enabled to uit het CLEAR-model liggen ten grondslag aan deze stellingen. Met deze categorieën als handvat is literatuur gezocht over motivatie om te participeren in co-creatie, waaruit de stellingen zijn opgebouwd

Op basis van de antwoorden van de respondenten en na een analyse met het programma PQMethod konden vier gedragsprofielen opgesteld worden: de Hobbyist, de Sociale, de Verantwoordelijke en de Leergierige. Alle vier de groepen respondenten hebben andere motieven om deel te nemen in projecten van co-creatie maar kennen wel een gemeenschappelijke deler: bij alle vier is het willen participeren (ofwel de motivatie om te participeren) aanwezig. De invloed van kunnen participeren en de mogelijkheid om te participeren op de relatie tussen gemotiveerd zijn om te participeren in co-creatie en hier daadwerkelijk toe overgaan verschilt echter sterk per gedragsprofiel.

Niet elk van de onderzochte motieven lijkt daarmee nodig te zijn om te participeren in co-creatie en de motieven die burgers ervaren verschillen sterk. Elk gedragsprofiel raakt gemotiveerd door een andere combinatie van kunnen participeren, willen participeren en hier de mogelijkheid toe hebben. De onderzoeksvraag is daarom niet eenduidig te beantwoorden, maar persoonsafhankelijk.

Inhoudsopgave

Voorwoord	II
Samenvatting	III
Inhoudsopgave	IV
Overzicht van tabellen en figuren	VI
<i>Tabellen</i>	<i>VI</i>
<i>Figuren</i>	<i>VI</i>
1. Inleiding	1
1.1. <i>Aanleiding</i>	1
1.2. <i>Jij maakt de buurt!</i>	2
1.3. <i>Probleemstelling</i>	3
1.4. <i>Doelstelling en relevantie</i>	4
1.5. <i>Leeswijzer</i>	5
2. Wat zegt de literatuur over motieven van burgers om deel te nemen aan co-creatie?	7
2.1. <i>Deliberatieve democratie</i>	7
2.2. <i>Participatie</i>	7
2.2.1. <i>Burgerparticipatie</i>	9
2.3. <i>Wat is participatie in een project van co-creatie?</i>	13
2.4. <i>Wat zijn motieven om deel te nemen aan co-creatie?</i>	14
2.4.1. <i>Can do – kunnen doen</i>	15
2.4.2. <i>Like to – willen doen</i>	16
2.4.3. <i>Enabled to – mogelijkheid hebben om</i>	17
2.4.4. <i>Asked to – gevraagd worden om</i>	18
2.4.5. <i>Responded to – reactie krijgen op</i>	19
2.5. <i>Wat is de relatie tussen motivatie om te co-creëren en deelname aan projecten van co-creatie?</i>	20
3. Q-wat?	23
3.1. <i>Q-methodologie</i>	23
3.2. <i>Verantwoording van het onderzoek</i>	24
3.2.1. <i>Concourse en samenstellen Q-set</i>	24
3.2.2. <i>P-set</i>	27
3.2.3. <i>Q-sort</i>	28
3.2.4. <i>Analyse</i>	31
4. Resultaten	33

4.1. Interpretatie factoren	33
4.1.1. Factor 1 – De Hobbyist.....	34
4.1.2. Factor 2 – De Sociale.....	36
4.1.3. Factor 3 – De Verantwoordelijke	38
4.1.4. Factor 4 – De Leergierige	40
4.2. Motieven	41
4.2.1. Willen participeren in projecten van co-creatie	42
4.2.2. Kunnen participeren in projecten van co-creatie	42
4.2.3. De mogelijkheid hebben om te participeren in projecten van co-creatie	43
4.3. Vergelijken van factoren	43
4.3.1. Motivatie van de Hobbyist.....	45
4.3.2. Motivatie van de Sociale.....	46
4.3.3. Motivatie van de Verantwoordelijke	47
4.3.4. Motivatie van de Leergierige	48
4.4. Hoe manifesteren motieven om deel te nemen in projecten van co-creatie zich in het project ‘Jij maakt de buurt!’?.....	49
5. Conclusie en discussie	50
5.1. Conclusie	50
5.1.1. Aanbevelingen voor de praktijk.....	51
5.2. Discussie.....	54
5.2.1. Suggesties voor vervolgonderzoek	55
Literatuur	58
Bijlage 1. Overwegingen bij gebruik van vijf of vier factoren	64
Bijlage 2. Factorladingen per Q-sort	65
Bijlage 3. Q-sort waarden per statement (factor arrays)	Error! Bookmark not defined.
Bijlage 4. Geïdealiseerde Q-sort voor de Hobbyist	69
Bijlage 5. Geïdealiseerde Q-sort voor de Sociale	70
Bijlage 6. Geïdealiseerde Q-sort voor de Verantwoordelijke	70
Bijlage 7. Geïdealiseerde Q-sort voor de Leergierige	72
Bijlage 8. Factoranalyse met drie factoren.....	73

Overzicht van tabellen en figuren

Tabellen

Tabel 1. Participatieinstrumenten van Bishop en Davis (2002).....	10
Tabel 2. Willen doen.	25
Tabel 3. Kunnen doen.	26
Tabel 4. Mogelijkheid hebben.	27
Tabel 5. Participeren in co-creatie.....	27
Tabel 6. Verantwoording vier factoren.....	32
Tabel 7. Verdeling respondenten.	33
Tabel 8. Onderscheidende stellingen voor Factor 1.	34
Tabel 9. Onderscheidende stellingen voor Factor 2.	36
Tabel 10. Onderscheidende stellingen voor Factor 3.	38
Tabel 11. Onderscheidende stellingen voor Factor 4.	40
Tabel 12. Verantwoording vijf factoren.....	64
Tabel 13. Factorladingen per Q-sort.	66
Tabel 14. Geïdealiseerde Q-sort (factor array) bij vier factoren.	68
Tabel 15. Verantwoording drie factoren.	73
Tabel 16. Geïdealiseerde Q-sort (factor array) bij drie factoren.	76

Figuren

Figuur 1. Participatieladder van Arnstein (1969).....	8
Figuur 2. Participatieladder van Edelenbos en Monnikhof (2001).....	11
Figuur 3. Participatiester van May (2006).	12
Figuur 4. Gradaties van co-creatie van Bekkers en Meijer (2010).	14
Figuur 5. Conceptueel model.....	22
Figuur 6. Voorbeeld van een Q-deck.	Error! Bookmark not defined.
Figuur 7. Q-deck voor dit onderzoek.	29
Figuur 8. Positie van de factoren ten opzichte van motieven voor participatie.	44
Figuur 9. Relatie tussen participatie en motivatie van de Hobbyist.....	45
Figuur 10. Relatie tussen participatie en motivatie van de Sociale.....	46
Figuur 11. Relatie tussen participatie en motivatie van de Verantwoordelijke.	47
Figuur 12. Relatie tussen participatie en motivatie van de Leergierige.	48
Figuur 13. Q-sort voor de Hobbyist (F1).	69
Figuur 14. Q-sort van de Sociale (F2).	70
Figuur 15. Q-sort van de Verantwoordelijke (F3).	71
Figuur 16. Q-sort van de Leergierige (F4).	72

1. Inleiding

Dit hoofdstuk opent met de aanleiding van dit onderzoek, vervolgens wordt de casus, 'Jij maakt de buurt!' in Enschede gepresenteerd. Hierna volgt de probleemstelling, waaruit de onderzoeksvraag en deelvragen voortkomen. Dan volgen de doelstelling en relevantie van dit onderzoek, om af te sluiten met de leeswijzer.

1.1. Aanleiding

Op zaterdag 16 januari 2013 werd op het Onze-Taal Congres het woord van het jaar gekozen: de participatiesamenleving (De Volkskrant, 2013). Een jaar eerder al, in 2012, schreven de VVD en PvdA op de eerste bladzijde van hun regeerakkoord: "Samen kiezen we voor een overheid die mensen niet in de eerste plaats als consument ziet, maar als burgers die de ene keer zelfstandig, de andere keer samen de toekomst van Nederland vormgeven." (VVD & PVDA, 2012: 1). Uit het document blijkt dat dit kabinet de verzorgingsstaat langzaam vaarwel wil zeggen en wil bewegen naar een nieuwe manier van samenleven: de participatiesamenleving. Hierin trekt de overheid zich terug en laat meer zaken over aan de markt en de samenleving (VVD & PVDA, 2012).

Deze beweging naar de participatiesamenleving begon met decentralisaties van zorg, werk en jeugdhulp in 2015, waarbij meer taken bij de gemeente kwamen te liggen en er een groter beroep wordt gedaan op de zelfredzaamheid van burgers dan voorheen (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). Deze decentralisaties zijn onder andere opgevolgd door de Omgevingswet, aardgasvrije wijken en de energietransitie, waarbij er veel verantwoordelijkheid ligt bij gemeenten en hun inwoners. Minister Ollongren van Binnenlandse Zaken stelt dat de lokale democratie bij deze opgaven goed de participatie, hulp en input van burgers zou kunnen gebruiken. Vaak is burgerparticipatie, volgens de minister, echter nog iets dat door gemeenten enkel 'wordt afgevinkt' en daarmee niet het potentieel behaalt wat het wel zou kunnen hebben (De Koster & Hendriksma, 2018).

Toch ontwikkelen steeds meer gemeenten projecten om de burger bij beleid- en besluitvorming te betrekken. Zo werken steeds meer gemeenten met het *Right to Challenge*, waarbij burgers taken van de gemeente goedkoper en effectiever willen uitvoeren, nemen burgers het onderhoud van speeltuintjes of groenvoorziening over of wordt er gewerkt met wijkbudgetten (VNG, z.j.). Dit zijn voorbeelden van co-creatie of

coproductie: samenwerking tussen overheid en burger, om zo publieke goederen of diensten te creëren².

1.2. Jij maakt de buurt!

In de gemeente Enschede wordt sinds 2011 middels het project 'Jij maakt de buurt!', gewerkt met wijkbudgetten. Het doel hiervan is om betrokkenheid van burgers te vergroten en hun verantwoordelijkheidsgevoel te versterken. Het werken met deze wijkbudgetten houdt in dat bewoners zelf zeggenschap krijgen over waar de gemeente in een bepaalde wijk geld (bijvoorbeeld subsidies) aan geeft en burgers met eigen plannen kunnen komen voor hun wijk. De gemeente Enschede is opgedeeld in vijf stadsdelen, waar 70 buurten onderdeel van uitmaken. Deze buurten hebben zich vervolgens verzameld in 21 wijkraden. Zeventien buurten maken geen onderdeel uit van een wijk- of buurtraad, of deze is niet aangemeld bij de gemeente Enschede (Jij maakt de buurt!, z.j.).

De subsidie kan worden verleend aan bewonersorganisaties of wijkraden die als vertegenwoordigers voor hun buurt of wijk optreden. Wanneer het geld wordt toegekend, zijn bewoners ook zelf verantwoordelijk voor het realiseren van het project. De gemeente speelt hierin een ondersteunende en financierende rol (Gemeente Enschede, 2010; Gemeente Enschede, z.j.).

De subsidie wijkbudgetten moet worden aangevraagd door een buurt-of wijkraad. Deze buurtraad selecteert, veelal op basis van de eigen voorkeur, projecten die in aanmerking komen voor subsidie. Vervolgens worden deze projecten opgenomen in het bestedingsplan en besluiten de stadsdeelcommissie en het College van Burgermeester & Wethouders over dat plan. De projecten moeten bijdragen aan een (of meer) doelstellingen van het programma, zoals het bevorderen van arbeidsparticipatie, leefbaarheid of sociale samenhang of een schone leefomgeving tot gevolg hebben (De Bruijn, Straatman, Kuyper, Klein Braskamp & Boswinkel, 2013; Gemeente Enschede, z.j.).

² In deze scriptie zullen de begrippen co-creatie en coproductie door elkaar gebruikt worden. Verantwoording hiervoor is te vinden in paragraaf 2.3.

1.3. Probleemstelling

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) schrijft in een rapport uit 2012 het volgende: “Het speelveld van burgerbetrokkenheid is voortdurend in beweging en alles wijst erop dat de bewegingen sneller, onvoorspelbaarder en daarmee ook onbeheersbaarder worden.” (WRR, 2012: 44). De WRR raadt de overheid aan om mee te bewegen en zich meer te richten op een netwerksamenleving. Volgens Bekkers (2012) is het echter lastig om burgers te motiveren om deel te nemen aan participatietrajecten.

Van Stokkom (2013) benoemt de participatie-elite: een grote groep burgers heeft beperkte bereidheid om deel te nemen aan participatie. Voorberg, Bekkers & Tummers (2015) geven daarnaast aan dat sociaal kapitaal sterk van invloed is of burgers kunnen participeren en hier de mogelijkheid toe hebben (in de vorm van tijd, kennis en geld). Hierdoor blijft er maar een kleine groep burgers over die wél participeert.

Om tot de door de (WRR) voorgestelde netwerksamenleving te komen en meer *input* van burgers te krijgen, zoals minister Ollongren, volgens De Koster en Hendriksma (2018), wenst, zal de motivatie van burgers om samen te werken met de overheid aangesproken moeten worden.

Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) heeft in 2014 onderzoek gedaan naar burgerparticipatie, daaruit bleek dat elke burger andere motieven heeft om hierin te participeren. Zo worden redenen genoemd als ‘mensen helpen’, ‘doen waar ik goed in ben’, ‘waardering genieten’ en ‘plichtsgevoel’. Een van de vormen van burgerparticipatie: co-creatie, wint bij de overheid de laatste jaren steeds meer aan populariteit en wordt door sommigen als summum van burgerparticipatie gezien (May, 2006; Voorberg, Bekkers & Tummers, 2014).

Er moeten echter wel genoeg burgers bereid zijn om deel te nemen aan deze projecten van co-creatie, omdat de zo gewenste participatiesamenleving anders niet de beoogde vorm krijgt (SCP, 2014). Ook het co-creatieproject in Enschede ondervindt moeite met het betrokken houden van co-creërende burgers, die allen andere motieven hebben om deel te nemen. Hierdoor kan er geen *one size fits all* toegepast worden wat betreft het motiveren van burgers om deel te nemen aan ‘Jij maakt de buurt!’ (De Bruijn, Lier & Straatman, 2017). In dit onderzoek zal er dan ook een antwoord gezocht worden op de vraag:

Welke combinatie van de motieven willen, kunnen en de mogelijkheid hebben om te participeren in co-creatie heeft invloed op daadwerkelijk participeren in 'jij maakt de buurt!' in Enschede?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zullen er eerst antwoorden op de volgende deelvragen gezocht worden:

1. Wat is participatie in een project van co-creatie?
2. Wat zijn motieven om deel te nemen aan co-creatie?
3. Wat is de relatie tussen willen, kunnen en de mogelijkheid hebben om te participeren in co-creatie op daadwerkelijke deelname aan projecten van co-creatie?
4. Hoe manifesteren motieven om deel te nemen in projecten van co-creatie zich in het project 'Jij maakt de buurt!'?

1.4. Doelstelling en relevantie

Doel van dit onderzoek is om, middels een Q-studie³, gedragsprofielen op te stellen van burgers die meedoen aan co-creatie project 'Jij maakt de buurt!', om zo te kijken welke combinatie van de motieven 'willen', 'kunnen' en de 'mogelijkheid hebben' om te participeren invloed hebben op daadwerkelijk participeren. Deze kennis kan vervolgens gebruikt worden om aanbevelingen te doen aan gemeenten of andere overheidsorganisaties die willen weten wat burgers drijft om te participeren. Zij kunnen met deze kennis van gedragsprofielen beleid opstellen waarin zij inspelen op bepaalde aspecten van motivatie, om zo ook burgers die (nog) niet participeren aan te zetten tot deelname.

In de doelstelling van dit onderzoek is ook meteen de maatschappelijke relevantie terug te vinden: omdat er steeds meer naar burgers gekeken wordt bij het uitvoeren van overheidsbeleid en burgers steeds zelfredzamer moeten worden, is het van belang om te weten wat verschillende groepen burgers drijft bij het deelnemen aan projecten van co-creatie en welke mix van motieven van invloed **zijn** op daadwerkelijk overgaan tot participatie in co-creatie. Met deze kennis kan door overheidsinstellingen gericht

³ Q-methodologie geeft systematisch inzicht in perspectieven van respondenten en kan zo helpen bij het schrijven van beleid (Minkman & Molenveld, 2020).

ingespeeld worden op de motivatie van burgers om hen zo beter te kunnen ondersteunen en voor langere tijd aan een project te binden.

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is tweeledig. Ten eerste bouwt het voort op een suggestie voor verder onderzoek van Van Eijk en Steen (2014). Zij hebben middels Q-methodologie de motivatie van burgers om deel te nemen in co-creatie in de vorm van cliëntraden van zorgorganisaties onderzocht. Zij suggereren verder onderzoek naar initiatieven van coproductie of co-creatie, om op die manier een algemener beeld te krijgen van de motivatie van deelnemers aan co-creatie (Van Eijk & Steen, 2014). In dit onderzoek wordt de motivatie van burgers die deelnemen aan het co-creatie project 'Jij maakt de buurt!' in Enschede ook middels Q-methodologie onderzocht. De wetenschappelijke relevantie is dan ook dat dit onderzoek bijdraagt aan het ontwikkelen van het algemene beeld van motivatie van coproductanten waartoe Van Eijk en Steen (2014) aanmoedigen.

Ten tweede zijn er tot op heden veel single case studies uitgevoerd naar motivatie van participanten in co-creatie (o.a. Gebauer, Johnson & Enquist (2010) en Vanleene, Voets & Verschuere, (2017)) maar dit zijn allemaal onderzoeken waarbij gebruik is gemaakt van kwalitatieve methoden. Onder andere Alford (2002) en Voorberg, Bekkers en Tummers (2015) spreken over de noodzaak van het gebruik van een andere methode bij het onderzoeken van motivatie voor co-creatie. Dit onderzoek voldoet aan die oproep, doordat Q-methodologie een mix is van kwantitatief en kwalitatief onderzoek (Watts & Stenner, 2012) en middels de opgestelde gedragsprofielen een andere kijkt biedt op motivatie van burgers om te participeren in co-creatie.

1.5. Leeswijzer

Na de inleiding wordt in hoofdstuk 2 antwoord gezocht op de eerste drie deelvragen. De antwoorden op 'Wat is participatie in een project van co-creatie?' en 'Wat zijn motieven om deel te nemen aan co-creatie?' zullen volgen uit de literatuur. Terwijl antwoord op de deelvraag 'Wat is de relatie tussen willen, kunnen en de mogelijkheid hebben om te participeren in co-creatie op daadwerkelijke deelname aan projecten van co-creatie?' volgt uit het conceptuele model. Vervolgens wordt in het hoofdstuk 'Q-wat?' uitleg gegeven over Q-methodologie, alsmede verantwoording afgelegd voor gekozen concourse, de P-set, de Q-sort en de uitgevoerde analyse. Vervolgens wordt in hoofdstuk

4 de verkregen data geanalyseerd en een antwoord op de vierde deelvraag 'Hoe manifesteren motieven om deel te nemen in projecten van co-creatie zich in het project 'Jij maakt de buurt!?' gezocht. Ten slotte wordt in de conclusie het antwoord op de hoofdvraag geformuleerd, alsmede aanbevelingen voor in de praktijk. Daarnaast zullen beperkingen van dit onderzoek en suggesties voor vervolgonderzoek besproken worden.

2. Wat zegt de literatuur over motieven van burgers om deel te nemen aan co-creatie?

In dit hoofdstuk zal er via theorie over de deliberatieve democratie, participatie en co-creatie als eerste antwoord worden gegeven op de deelvraag ‘Wat is participatie in een project van co-creatie?’ Wanneer dit is afgebakend zal er vervolgens dieper in worden gegaan op motivatie voor co-creatie en wordt er een antwoord gezocht op de tweede deelvraag: ‘Wat zijn motieven om deel te nemen aan co-creatie?’ Afsluitend zal in dit hoofdstuk het conceptuele model gepresenteerd worden, waarbij er visueel antwoord wordt gegeven op de deelvraag: ‘Wat is de relatie tussen willen, kunnen en de mogelijkheid hebben om te participeren in co-creatie op daadwerkelijke deelname aan projecten van co-creatie?’

2.1. Deliberatieve democratie

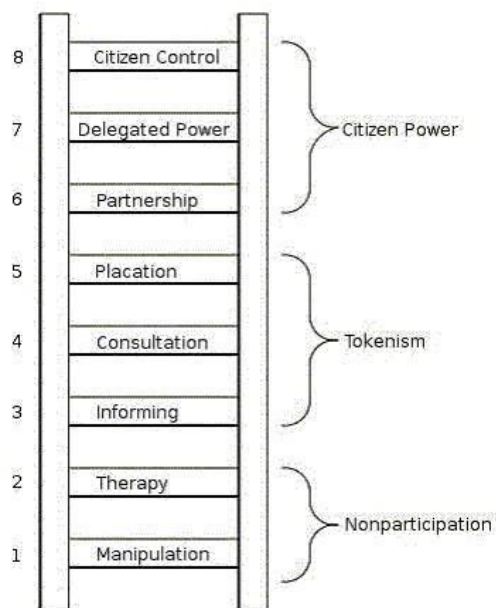
In 1927 ontwikkelde John Dewey een democratisch model dat gebaseerd is op deliberatie: de beraadslaging van burgers. Dit model is vervolgens door Habermas (1994) uitgewerkt en kan gezien worden als aanvulling op de representatieve democratie, waarbij individuele vrijheid van burgers centraal staat (Habermas, 1994). Een deliberatief democratisch proces draait om kwalitatieve participatie van verschillende groepen mensen, waarbij gestreefd wordt om alle standpunten van burgers mee te nemen (Akkerman, 2004). Deliberatieve democratie, waarin burgers nauwer betrokken worden bij het besluitvormingsproces, heeft geleid tot nieuwe vormen van participatie van burgers binnen het beleids- en besluitvormingsproces. Hierbij kan gedacht worden aan burgerpanels, interactieve besluitvorming en het actiever raadplegen van burgers. Voor een werkende deliberatieve democratie is het van belang dat burgers participeren (Cooke, 2000).

2.2. Participatie

Het begrip ‘participatie’ wordt volgens Pateman (1970) door veel auteurs behandeld, maar een eenduidige definitie ontbreekt, omdat participatie op veel verschillende situaties wordt toegepast. Ook Uitermark en Duyvendak (2008) beschrijven dat *the participatory logic*, hoe participatie vormgegeven en gedefinieerd wordt, erg divers is. Daarnaast beschrijven zij dat er steeds meer initiatieven komen om participatie van

burgers te ondersteunen. Pateman (1970) Zij definieert participatie als het onder geschikte omstandigheden creëren van kansen voor mensen om beslissingen die hen aangaan te beïnvloeden.

Om onderscheid te kunnen maken tussen verschillende vormen van participatie, ontwierp Arnstein (1969) een participatieladder (figuur 1). Deze ladder laat in acht oplopende treden zien in hoeverre burgers worden betrokken bij beleid en verdeelt dit vervolgens onder in drie fasen van participatie.

Figuur 1. Participatieladder van Arnstein (1969).

De onderste treden, ‘manipulatie’ en ‘therapie’, beschrijven twee niveaus van non-participatie. Deze twee treden zijn ontwikkeld om echte deelname te vervangen en geven daarmee vooral machthebbers de kans om deelnemers zagezegd op te voeden. De daaropvolgende drie treden, ‘informereren’, ‘consulteren’ en ‘boetedoening’ van machtshebbers, vallen onder symbolische maatregelen om burgers te laten participeren. Dit zijn geen daadwerkelijke vormen van invloed, maar het komt wel steeds meer in de buurt bij de laatste drie treden: ‘partnerschap’, ‘gedelegeerde macht’ en ‘controle door burgers’: de drie gradaties van burgermacht. Bij partnerschap vinden er onderhandelingen plaats tussen burgers en machtshebbers. Bij gedelegeerde macht en controle ligt het grootste deel van de besluitvormingsmacht daadwerkelijk bij burgers, zij participeren daarmee in beleids- en besluitvorming (Arnstein, 1969).

2.2.1. Burgerparticipatie

Burgerparticipatie is een overkoepelend begrip, dat volgens Roberts (2008) uiteengezet kan worden in de begrippen *citizen* en *participation*. Een definitie van citizen gaat in op *citizenship* waarbij burgers hun normen en waarden kenbaar moeten maken aan de overheid. De overheid kan vervolgens op haar beurt haar plicht uitvoeren en handelen naar deze waarden en normen. Participation gaat over de deelname van burgers aan (kwesties in) de samenleving. Participatie is voor burgers dan zowel een recht als een plicht (Roberts, 2008).

Daaropvolgend is *citizenparticipation*, ofwel burgerparticipatie, een manier voor overheid en burgers om samen tot besluitvorming te komen wat betreft het opzetten en uitvoeren van initiatieven voor de samenleving (Roberts, 2008). Onder burgerparticipatie valt alles wat eventueel beïnvloeding van beleid tot gevolg kan hebben en waar burgers vrijwillig aan meedoen. Hier valt bijvoorbeeld stemmen, het verzamelen van handtekeningen of het deelnemen aan wijkpanels of -bijeenkomsten onder (Denters & Geurts, 1998).

Sinds het begin van de 21ste eeuw is er, volgens Lenos, Sturm en Vis (in Van de Wijdeven, 2012), sprake van een nieuwe generatie burgerparticipatie. De verhouding tussen burgers en overheid wordt hierbij omgedraaid en men gaat uit van zelforganisatie bij burgers. Burgers bepalen de inhoud op domeinen waarin zij dat willen en de overheid faciliteert dit proces. Deze burgerinitiatieven vinden vaak plaats op wijkniveau, zoals het opknappen van een speeltuin of het runnen van een buurtcentrum. (Van de Wijdeven, Hendriks & Oude Vrielink, 2010; Van de Wijdeven, 2012).

Bishop en Davis (2002) definiëren participatie als de verwachting van burgers dat zij een stem kunnen hebben in beleidskeuzes. Het is een proces om belanghebbenden te vinden en hen bij besluitvorming te betrekken. In alle gevallen omvat participatie een mate van burgerbetrokkenheid bij beslissingen die anders enkel door de overheid genomen zouden worden. Dit impliceert dat de overheid haar autoriteit wil delen en het recht op een stem voor burgers erkent. Bishop en Davis (2002) verdelen participatie in vijf types, die elk verschillende beleidsinstrumenten hebben (tabel 2).

Consultatie	Partnerschap	Standing	Keuze	Controle
● Sleutel figuren ● Belangen-groepen ● Bijeen-komsten	● Advies-commissies ● Fora ● Inspraakavonden	● Publieke hoor-zittingen	● Focusgroepen ● Competitie	● Referenda

Tabel 1. Participatieinstrumenten van Bishop en Davis (2002).

Participatie in de vorm van ‘consultatie’ gaat al uit van een wederkerige relatie tussen overheid en burger. Middels overleg wordt er informatie opgehaald, met het uitgangspunt dat geraadpleegde personen niet enkel input mogen geven, maar ook het uiteindelijke beleidsvoorstel kunnen beïnvloeden. ‘Partnerschap’ betekent dat de overheid en de gemeenschap samenwerken om problemen aan te pakken, hier laten Bishop en Davis (2002) ook coproductie, of co-creatie, onder vallen. De limitatie van coproductie is echter wel dat er hierbij vaak een voorkeur is voor gevestigde belangengroepen, waardoor er legitimiteitsproblemen ontstaan met degene die uitgesloten worden van het proces; niet iedereen kan hier namelijk toegang tot krijgen. Het type ‘standing’ laat derden deelnemen in het beoordelingsproces van de overheid. Participatie onder ‘keuzes’ neemt de voorkeuren van burgers mee in de keuze voor bepaalde goederen- en dienstverleners. Afsluitend vindt participatie als ‘controle’ plaats middels stemmen over beleid, in de vorm van referenda; waarin de controle volledig overgedragen wordt aan de burger. (Bishop & Davis, 2002).

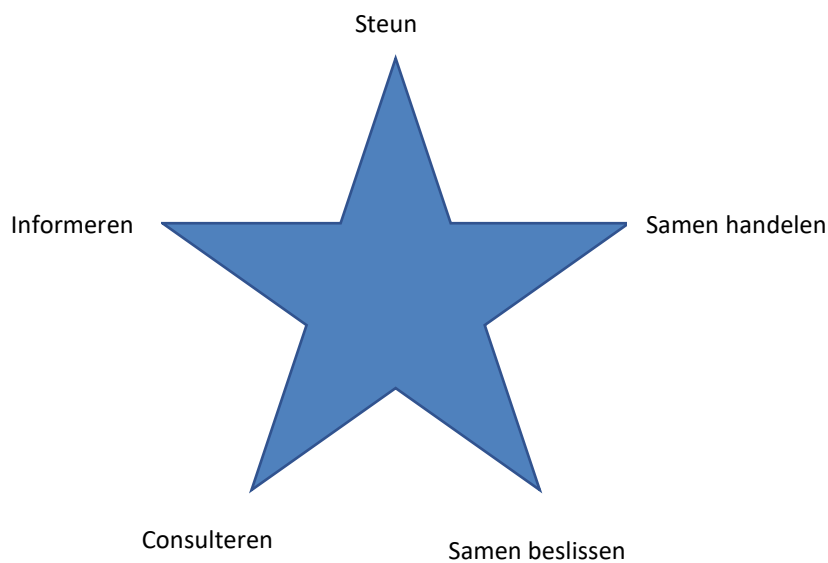
Een participatieladder die gebaseerd is op Arnstein (1969), maar is omgebouwd naar een Nederlandse vorm is de participatieladder van Edelenbos en Monnikhof (2001) (figuur 2). Zij onderscheiden vijf treden, waarbij de onderste trede (‘informer’) gestoeld is op principes van de indirecte democratie en men bij elke trede dichterbij de directe democratie komt.

Meebeslissen
Coproductie
Adviseren
Raadplegen
Informeren

Figuur 2. Participatieladder van Edelenbos en Monnikhof (2001).

Informeren houdt in dat de politiek zelf de agenda- en besluitvorming uitvoert en burgers en andere belanghebbenden hiervan op de hoogte stelt. Er is echter geen mogelijkheid voor burgers om een bijdrage te leveren aan dit vormingsproces. Een trede hoger, onder 'raadplegen', worden belanghebbenden als gesprekspartner bij beleidsontwikkeling gezien, de agenda en het uiteindelijke besluit ligt echter nog wel bij de politiek. Bij 'adviseren' worden ideeën van burgers of andere belanghebbenden gelijkwaardig meegenomen in de ontwikkeling van beleid en krijgen zij ook de kans oplossingen aan te dragen. Bij 'coproductie' wordt er samengewerkt door overheid en burgers bij het zoeken naar de oplossing van een probleem. Op de hoogste spot van de ladder, 'meebeslissen', wordt beleids- en besluitvorming volledig bij de burger gelegd en vervult de overheid slechts een faciliterende en adviserende rol (Edelenbos & Monnikhof, in Edelenbos, Teisman & Reuding, 2001).

Omdat een ladder volgens May (2006) hiërarchisch is en onderscheid maakt tussen verschillende niveaus van participatie, waarbij de ene vorm daardoor automatisch beter of slechter is dan de andere vorm, heeft hij een participatiester ontwikkeld (te zien in figuur 3). Het betrekken van burgers is volgens May niet ideologisch, maar gestuurd door motieven. Een ster kan gedraaid worden waardoor er geen sprake is van hiërarchie en alle soorten gelijk toepasbaar zijn op alle vormen van participatie.

Figuur 3. Participatieladder van May (2006).

Waar Arnstein (1969) een waardeoordeel geeft aan haar participatieladder, en hoger op de ladder automatisch beter is, doen Bishop en Davis (2002) dit niet. Voor hen is de ene vorm van participatie niet per definitie wenselijker dan de andere en is dit afhankelijk van onder andere het probleem en de situatie. Opvallend is dat consultatie in de vijf typen van Bishop en Davis (2002) als laagst wordt gezien. Terwijl Tyler (2003) *public consultation*, waarbij burgers om hun mening over een bestaand plan wordt gevraagd, als actieve participatie ziet. Voor hem is het hoogste echter *public participation*, hetgeen Bishop en Davis (2002) partnerschap noemen. Om publiek te laten participeren in een proces, moet er volgens Tyler (2003) een mogelijkheid zijn voor hen om betrokken te zijn bij besluitvorming, oftewel *ownership* in de besluitvorming en het krijgen van verantwoordelijkheid. Ook is het opvallend dat coproductie of co-creatie bij zowel Arnstein (1969) (in de vorm van partnerschap) als bij Edelenbos en Monnikhof (2001) op een veel hogere trede staat dan bij het overzicht van participatie instrumenten van Bishop en Davis (2002). Toch blijkt dat van alle vormen van burgerparticipatie co-creatie het meest gewenst is; de bestemming bovenaan de ladder is (May, 2006). Vandaar ook dat volgens Voorberg, Bekkers en Tummers (2014) deze vorm van participatie als ‘magisch concept’ wordt gezien, en omarmd is door de publieke sector.

2.3. Wat is participatie in een project van co-creatie?

In de literatuur worden de begrippen coproductie en co-creatie door elkaar genoemd. Volgens Voorberg, Bekkers en Tummers (2014) zijn de concepten inwisselbaar en kunnen ze in de literatuur dan ook op die manier, zonder eenduidige definitie, worden gebruikt⁴⁵. Dit wordt benadrukt door Gebauer, Johnson en Enquist (2010). Zij geven aan dat de termen *pro-sumption*, *servuction*⁶, coproductie en co-creatie nagenoeg hetzelfde betekenen: de klant (of burger) als schepper van publieke goederen of diensten. Deze auteurs houden dan ook de brede definitie van Vargo en Lush (2008) aan: co-creatie als proces waarbij zowel de consument (de burgers) als de producent (de overheid) nodig zijn om publieke goederen of diensten te kunnen creëren.

Hoewel Voorberg, Bekkers en Tummers (2014) stellen dat er geen eenduidige definitie bestaat, definiëren zij co-creatie als de actieve participatie van eindgebruikers in de verschillende stadia van het productieproces. Edelenbos en Monnikhof (2001) hebben het in hun participatieladder over coproductie. In hun definitie van het concept valt het samen opstellen van de agenda door overheid en burgers ook onder coproductie, daarnaast noemen zij dat de overheid zich verbindt aan de uitkomsten van het participatieproces (Edelenbos & Monnikhof, in Edelenbos, Teisman & Reuding, 2001). Bishop en Davis (2002) nemen coproductie op als onderdeel van partnerschap: samenwerken tussen overheid en burgers om een dienst te leveren. Alford (2002) gebruikt ongeveer dezelfde definitie, hij omschrijft coproductie als het betrekken van actoren buiten overheidsorganisaties bij het produceren van publieke diensten. Bovaird (2007) voegt hieraan toe dat coproductie werkt via langdurige en regelmatige relaties tussen *provider* en gebruiker, waarbij beide partijen substantieel bijdragen. Ook Bovaird en Loeffler (2012) spreken van coproductie. Volgens hen bevordert dit de *efficiency* en de kwaliteit van het geproduceerde, omdat coproductie inhoudt dat de publieke sector en burgers beter gebruik maken van elkaars middelen en bronnen.

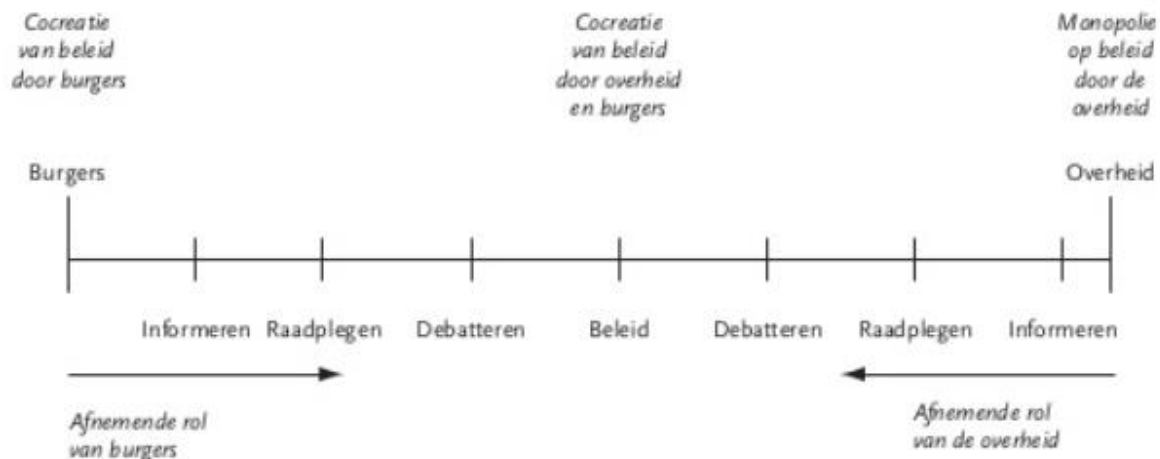
Waar meebeslissen op veel participatieladders op de hoogste trede staat hebben Bekkers en Meijer (2010) een nieuw figuur (figuur 4) ontwikkeld, waarbij co-creatie niet

⁴ Co-creatie wordt ook als concept gebruikt bij samenwerking in de commerciële sector; dat blijft hier buiten beschouwing.

⁵ In dit onderzoek zullen de begrippen ook door elkaar gebruikt worden, om zo recht te doen aan hetgeen de auteurs van de genoemde artikelen geschreven hebben.

⁶ Pro-sumption en servuction zijn samenvoegingen van respectievelijk producer – consumer en service – production.

vanuit overheidsperspectief wordt bekeken maar vanuit de burger. Zoals te zien in dit model is er bij 'beleid' sprake van een gelijkwaardige relatie tussen overheid en burger en daarmee van co-creatie, wanneer er een gelijke inbreng is van beide partijen wat betreft de productie van beleid en content. Over deze gelijkwaardigheid als basis voor participatie van burgers sprak Arnstein in haar participatieladder uit 1969 ook al.

Figuur 4. Gradaties van co-creatie van Bekkers en Meijer (2010).

Het op een gelijkwaardige manier samenwerken tussen overheid en burger bij beleids- en besluitvorming om zo gezamenlijk publieke diensten te creëren lijkt de kern van de definities van co-creatie te zijn (Vargo & Lush, 2008; Voorberg, Bekkers & Tummers, 2014).

2.4. Wat zijn motieven om deel te nemen aan co-creatie?

Een motief is volgens Wijnhoven, Ehrenhard en Kuhn (2015) een instelling of overtuiging van een individu. Binnen motivatie wordt onderscheid gemaakt tussen extrinsieke en intrinsieke motivatie. Extrinsieke motivatie houdt in dit geval in dat personen gemotiveerd raken doordat hen een materiële beloning wordt voorgelegd bij participatie, of zij een sanctie opgelegd krijgen wanneer zij niet deelnemen. Burgers voeren dan een taak uit vanwege het resultaat dat hieruit voortkomt. Intrinsieke motivatie is motivatie die van 'binnenuit' komt, in dat geval nemen burgers deel aan co-creatie omdat ze het gevoel krijgen het juiste te doen of omdat zij plezier halen uit het proces van deelname (Alford, 2002; Von Krogh, Haefliger, Spaeth & Wallin, 2012; Vanleene, Verschuere & Voets, 2017). Volgens Wijnhoven, Ehrenhard en Kuhn (2015) bestaat er onenigheid over

of extrinsieke of intrinsieke motivatie dominant is, maar de meeste literatuur geeft aan dat intrinsieke motivatoren beter werken voor projecten van co-creatie (Alford, 2002; Vanleene, Verschuere & Voets, 2017).

De term '*impure altruisme*' wordt geïntroduceerd als een samensmelting van zowel egoïstische als altruïstische motieven. Een burger neemt hierbij zowel zijn/haar eigen belangen als die van de gemeenschap mee in de keuze om te co-creëren en zal dit zonder eigen belang niet snel doen (Steen in Vanleene, Verschuere & Voets, 2017). Vanleene, Verschuere en Voets (2017) stellen dat er naast persoonlijke, intrinsieke en extrinsieke motivatie, ook sprake kan zijn van *circumstantial motivation*, die beïnvloed wordt door de tijd en moeite die een project van co-creatie kost.

Bovaird en Loeffler (2012) stellen dat burgers alleen willen participeren in zaken die voor henzelf belangrijk zijn. Alford (2002) geeft aan dat de perceptie van (intrinsieke of extrinsieke) waarden die burgers aan het geproduceerde hangen van invloed zijn op de bereidheid van burgers om te participeren.

Het CLEAR-model, ontwikkeld door Lowndes, Pratchett en Stoker (2006), kijkt naar vijf verschillende omstandigheden die bijdragen aan de motivatie voor participatie⁷ van burgers. Volgens hen is participatie het meest effectief wanneer burgers:

- **Can do:** burgers hebben de bronnen en kennis om te participeren
- **Like to:** burgers voelen zich aangemoedigd tot participatie
- **Enabled to:** burgers hebben de mogelijkheid om te participeren
- **Asked to:** burgers worden gemobiliseerd door maatschappelijke of publieke groepen
- **Responded to:** er is bewijs dat de visie van burgers wordt meegenomen

2.4.1. Can do – kunnen doen

Met can do wordt verwezen naar het argument dat mensen beter in staat zijn om deel te nemen wanneer ze over de juiste vaardigheden en middelen beschikken. Hierbij kan gedacht worden aan vaardigheden als spreken in het openbaar, evenementen organiseren of brieven schrijven. Daarnaast moet er ook toegang zijn tot middelen en bronnen om participatie te vergemakkelijken, zoals de mogelijkheid voor burgers om

⁷ Deze scriptie gaat echter over co-creatie, daarom zal het CLEAR-model enkel als ondersteuning gebruikt worden om motieven voor participatie in co-creatie te worden aangevuld met literatuur over co-creatie.

bepaalde vaardigheden te leren. Deze vaardigheden en bronnen zijn over het algemeen al meer aanwezig bij burgers uit de hogere sociaaleconomische klasse, voor gelijke participatie moeten deze echter voor iedereen toegankelijk zijn (Verba, Schlozmann & Brady, 1995; Lowndes, Pratchett en Stoker, 2006). Vanleene, Verschuere en Voets (2017) voegen hieraan toe dat niet alleen de vaardigheden, maar het hele proces voor iedereen toegankelijk moet zijn. Het proces moet daarom eenvoudig en effectief zijn, zodat een grote groep mensen gemotiveerd is om deel te nemen en zij dit ook daadwerkelijk kunnen. Naast dat het beschikken over, of het willen leren, van bepaalde vaardigheden een motivatie is om deel te nemen, is het voor potentiële participanten ook van belang dat zij over voldoende tijd beschikken om mee te doen: circumstantial motivation. Dit is niet alleen van invloed op of mensen participeren, maar ook op welke manier en met hoeveel inzet zij dit doen (Bakker, Denters, Oude Vrielink & Klok, 2012).

Persoonlijke eigenschappen als educatie en familie spelen ook mee bij de intrinsieke motivatie om te participeren. Mensen die meer educatie hebben genoten weten beter wat de gemeenschap en zichzelf willen en kunnen dit makkelijker onder woorden brengen en hiernaar handelen, waardoor zij meer gemotiveerd zijn om deel te nemen en zich hier ook zekerder bij voelen (Sundeen, 1988). Geloof in eigen kunnen is op zichzelf geen motivator voor participatie. Wanneer een individu echter niet gelooft in zichzelf (denkt dat hij of zij niet in staat is om te participeren), werkt dit wel demotiverend op de bereidheid om deel te nemen aan co-creatie (Wijnhoven, Ehrenhard & Kuhn, 2014).

2.4.2. Like to – willen doen

Like to staat voor de intrinsieke motieven die burgers hebben om deel te nemen aan participatieprocessen (Verba, Brady & Schlozmann in Bekkers, 2012). Gemeenschapsgevoel is volgens Lowndes, Pratchett en Stoker (2006) de basis voor betrokkenheid. Dit omdat men eerder bereid is om deel te nemen aan participatie wanneer er sprake is van saamhorigheid, een gezamenlijk streven of gezamenlijke identiteit. Formele en informele netwerken stellen burgers in staat om laagdrempelig samen te werken en creëren een gevoel van verbondenheid. Burgers die zich verbonden voelen met het onderwerp, de gemeenschap of de overheid zullen sneller willen deelnemen aan co-creatie (Van Eijk & Gascó, 2018).

De resultaten van co-creatie hangen daarmee sterk samen met de bereidheid van

burgers om tijd en energie in een project te steken. Hoe meer moeite een proces vereist, hoe meer er vertrouwd moet worden op de motivatie van burgers om bij te dragen. (Alford, 2002; Vanleene, Verschuere & Voets, 2017). Burgers voelen zich intrinsiek gemotiveerd wanneer hun zelfbeschikking en competentie wordt aangesproken. Wanneer zij respectvol en eerlijk behandeld worden, moedigt dit deelname aan co-creatie aan. Schafft en Brown (2000) geven aan dat gezamenlijk sociaal kapitaal netwerken binnen gemeenschappen versterken en samenwerking bevorderen. Co-creatie vindt sneller plaats in gemeenschappen waar actoren in staat zijn gebruik te maken van elkaars sociaal kapitaal en kunnen samenwerken. Intrinsieke motivatoren zoals loyaliteit, burgerplicht en de wens om de overheid te verbeteren hebben volgens Wise, Paton en Gegenhuber (2012) een positieve invloed op bereidheid van burgers om te participeren. Bekkers en Meijer (2010) stellen daarbij dat burgers gemotiveerd kunnen raken wanneer zij het publieke belang, het groepsbelang of hun eigen belang kunnen dienen door deel te nemen aan co-creatie.

Van Eijk en Steen (2014) benadrukken verder het belang dat individuele burgers kunnen hebben bij deelname: zij halen bijvoorbeeld motivatie uit het opdoen van nieuwe sociale contacten. Wanneer de uitkomst van een co-creatieproces direct invloed heeft op het leven van burgers, zullen zij sneller geneigd zijn te participeren (Verschuere, Brandsen & Pestoff, 2012). Pestoff (2012) noemt dit *saliency*: alleen wanneer een onderwerp als relevant genoeg gezien wordt, wordt deelname overwogen (Pestoff, in Van Eijk & Gascó, 2018).

2.4.3. Enabled to – mogelijkheid hebben om

Deelname aan burgerparticipatie moet gestimuleerd worden; meestal gaat dit via groepen of organisaties. De gezamenlijke betrokkenheid in groepen, bijvoorbeeld wijkraden of maatschappelijke organisaties, werkt duurzamer en geeft meer zekerheid. Daarnaast bieden netwerken ondersteuning bij participatie, wat vervolgens de wil om te participeren weer vergroot. (Lowndes, Pratchett en Stoker, 2006).

Alford (2002) schrijft dat *solidary incentives*, ofwel solidaire prikkels, sterk motiverend werken voor deelname aan processen van co-creatie. De bereidheid van burgers om deel te nemen aan bijeenkomsten en sociale activiteiten wordt sterk verhoogd door het verlangen om aansluiting en verbondenheid bij een groep te vinden.

Daarnaast is ook de angst van afkeuring door de rest van de groep wanneer iemand niet deelneemt, of groepsdruk, een belangrijke motivator om deel te nemen. Verschuere, Brandsen en Pestoff (2012) bouwen hierop voort, zij geven aan dat sociale prikkels en het plezier dat men uit samenwerking zou kunnen halen motiverend werkt, evenals het doel om goedkeuring van anderen te krijgen door deel te nemen en zo afkeuring te vermijden. Wanneer burgers druk ervaren om mee te doen, omdat dit nu eenmaal de 'norm' is en er groepsdruk ontstaat, zullen zij sneller geneigd te participeren in co-creatie, omdat dit het logische en juiste lijkt. Burgers worden dan geleid door hun geloof in de overheid of het eigen plichtsbesef (Verschuere, Brandsen en Pestoff, 2012).

Een *sense of ownership*, gevoel van verantwoordelijkheid, zorgt er voor dat burgers gemotiveerd raken. Dit geldt echter alleen als zij het gevoel hebben ook daadwerkelijk verantwoordelijkheden te hebben (Tyler, 2003)

Veel initiatieven vergen inzet en medewerking van diverse lokale organisaties en overheidsdiensten. Wanneer deze organisaties burgers ondersteunen, neemt hun motivatie toe. Voor burgers zijn de inflexibiliteit en bureaucratie vaak moeilijk te begrijpen en dit werkt tijdens het proces sterk ontmoedigend. (Bakker et al., 2012). Volgens Verschuere, Brandsen en Pestoff (2012) zullen burgers dan ook sneller deelnemen wanneer toegang tot het proces verkrijgen makkelijk is en informatie begrijpelijk en voorhanden is. De transactiekosten van participatie moeten voor burgers zo laag mogelijk zijn, om zo de mogelijkheid tot deelnemen voor alle groepen in de samenleving hoog te houden. Des te meer moeite iemand moet doen, des te minder motivatie iemand zal hebben.

2.4.4. Asked to – gevraagd worden om

Wanneer burgers benaderd worden om deel te nemen aan participatieprocessen zullen zij sneller bereid zijn om te participeren. De overheid moet het eerste initiatief nemen en burgers zelf mobiliseren om deel te nemen aan co-creatie. (Verba, Schlozmann & Brady, 1995; Lowndes, Pratchett & Stoker, 2006).

Overheidsinstellingen kunnen burgers een materiële beloning aanbieden bij het deelnemen aan co-creatie sessies en hen op die manier motiveren. Dit wordt echter al gauw ingewikkeld, omdat elke specifieke taak om een specifieke beloning vraagt (Alford, 2002). Daarnaast heeft een materiële beloning een negatieve invloed op de verhoudingen

tussen de partijen; bij co-creatie wil je dat de relatie gelijkwaardig is (Arnstein, 1969; Edelenbos & Monnikhof, 2001). Een materiële beloning in het vooruitzicht stellen belemmert deze gelijkwaardigheid en zorgt voor een afnemende vorm van vertrouwen (Blau, in Alford, 2002).

Een overheidsorganisatie kan ook overgaan tot sancties. Dit geeft echter een verkeerd signaal af, omdat het impliceert dat deelname aan het co-creatieproces iets vervelends is, wat daarom juist vermeden zou moeten worden door burgers. Wanneer burgers zich intrinsiek gemotiveerd voelen is dat een betere basis voor co-creatie dan het opleggen van sancties of het geven van materiële beloningen (Alford, 2002).

2.4.5. Responded to – reactie krijgen op

Burgers die deelnemen aan participatieprocessen moeten het gevoel hebben dat hun deelname daadwerkelijk iets toevoegt, doordat hun mening wordt meegenomen of omdat hun inbreng het verschil heeft gemaakt (Lowndes, Pratchett en Stoker, 2006).

Lachmund (1998) schrijft dat burgers vertrouwen moeten hebben in het initiatief van co-creatie; risico-averse burgers zullen minder snel deelnemen aan dit soort projecten. Toename van vertrouwen kan er voor zorgen dat burgers minder risico zien en sneller bereid zijn om te participeren. De overheid heeft hier invloed op en moet de belofte van co-creatie daadwerkelijk vervullen, anders daalt het vertrouwen en daarmee de bereidheid tot participeren (Ostrom, 1996).

Volgens Bekkers (2012) is gebrek aan vertrouwen dat betrokkenheid tot concreet resultaat leidt de belangrijkste reden dat burgers niet deelnemen co-creatie. Formele en informele regels hebben hier ook invloed op, hoe meer van deze regels er zijn, hoe minder gemotiveerd burgers zijn om deel te nemen. Dit omdat zij het gevoel hebben dat er, door alle procedures, niet adequaat gereageerd wordt op hun initiatieven (Bakker et al., (2012).

Responsiviteit en empathie zijn ook belangrijk voor succesvolle mobilisatie van burgers. Er moet vanuit ambtenaren begrip zijn voor burgers en besluitvorming moet duidelijk zijn en goed onderbouwd worden, om burgers ook betrokken te houden wanneer bepaalde initiatieven geen doorgang vinden (Bakker et al., 2012). Steen en Van Eijk (2012) geven aan dat burgers enkel gemotiveerd zullen blijven wanneer zij een positief resultaat zien van hun deelname.

2.5. Wat is de relatie tussen motivatie om te co-creëren en deelname aan projecten van co-creatie?

Dit hoofdstuk opende met het beschrijven van deliberatieve democratie, waarna participatie en burgerparticipatie besproken zijn. Vervolgens is er toegespitst op co-creatie en zijn, met behulp van het CLEAR-model, motivatoren voor burgers om te participeren in co-creatie beschouwd.

Het CLEAR-model is te splitsen in verschillende onderdelen, die elk afzonderlijk invloed kunnen uitoefenen op het participeren van burgers in co-creatie.

Het eerste element uit het CLEAR-model gaat over of burgers kunnen participeren (Can do), zoals het beschikken over de benodigde vaardigheden, middelen en tijd. Als een burger niet over de middelen beschikt om te participeren, kan hij of zij niet daadwerkelijk deelnemen, ongeacht de motivatie. Met andere woorden: of burgers over de benodigde vaardigheden en kennis beschikken om deel te nemen kan van invloed zijn op de motivatie die burgers voelen om te participeren in co-creatie.

De tweede categorie kijkt naar of burgers willen participeren (Like to). Hieronder valt intrinsieke motivatie zoals een gevoel van burgerplicht of gemeenschapszin, maar ook het deelnemen omdat men het simpelweg leuk vindt om te doen. De bereidheid, de motivatie, van burgers om te co-creëren kan van invloed zijn op daadwerkelijk overgaan tot participeren in co-creatie.

De mogelijkheid om te participeren (Enabled to) is het derde element. Hierbij draait het om toegang tot het participatieproces en aanmoediging tot deelname. Vaak bestaat dit uit sociale prikkels of groepsdruk. De mogelijkheid voor burgers om deel te nemen kan van invloed zijn op de motivatie die burgers voelen om te participeren in co-creatie.

Vervolgens wordt er gekeken naar of burgers gevraagd worden (Asked to) om deel te nemen aan processen van co-creatie, middels een materiële beloning of mobilisatie door de verantwoordelijke overheidsorganisatie. Of burgers gevraagd worden om deel te nemen kan van invloed zijn op de motivatie die burgers voelen om te participeren in co-creatie.

Afsluitend is er binnen het CLEAR-model aandacht voor de reactie van de samenleving op de uitkomst van co-creatie (Responded to). Het is voor burgers belangrijk dat zij serieus genomen worden en het resultaat zien van hun inspanning. Wanneer dit

niet het geval is zullen zij minder snel bereid zijn te participeren. De respons, of feedback, die burgers ontvangen naar aanleiding van hun deelname, kan, zowel tijdens als na afloop van het proces, invloed hebben op de motivatie die burgers voelen om te (blijven) participeren in co-creatie.

De vijf motieven afkomstig uit het CLEAR-model hebben invloed op het effect dat motivatie op daadwerkelijke participatie in co-creatie projecten kan hebben. De categorieën die in dit onderzoek meegenomen zullen worden zijn: kunnen, willen en de mogelijkheid hebben om te co-creëren. Hoewel gevraagd worden om een reactie krijgen op ook van invloed kunnen zijn op de motivatie die burgers voelen, ligt het aanwakkeren van deze twee motivatoren deels buiten de burger; de publieke sfeer en overheid kunnen ook beïnvloeden in hoeverre burgers willen participeren (Boluijt & De Graaf, 2010). De eerste drie categorieën kijken naar de hoe de burger gemotiveerd raakt zonder dat hier eerst een actie van de overheid aan ten grondslag ligt⁸.

De afhankelijke variabele in dit onderzoek is participeren in projecten van co-creatie. Uit de theorie blijkt dat de motieven zoals hierboven besproken bij 'willen participeren' van invloed zijn op de bereidheid van burgers om deel te nemen aan co-creatie. De onafhankelijke variabele is dan ook de motivatie (het willen) die burgers hebben om te participeren in co-creatie⁹. Er zal onderzocht worden welke mix van motieven van invloed is op willen participeren en daadwerkelijk overgaan tot participatie in projecten van co-creatie.

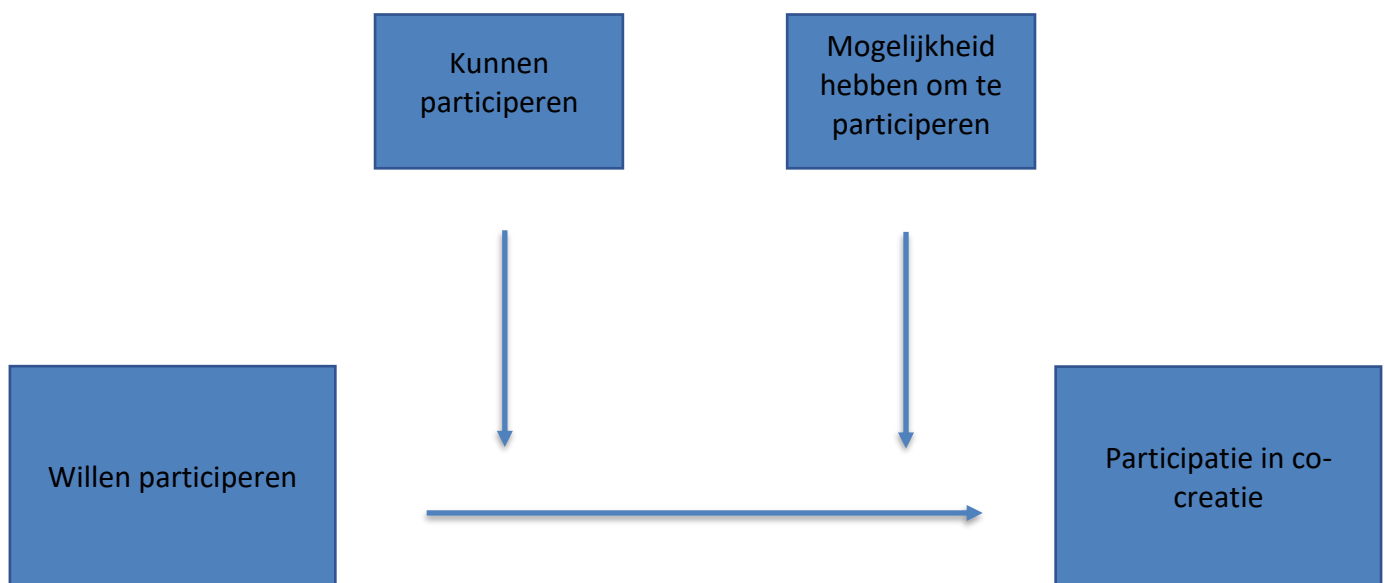
De variabelen die deze relatie mogelijk beïnvloeden zijn hierboven besproken en gebaseerd op het CLEAR-model. De motivatoren die vallen onder 'kunnen participeren' en de 'mogelijkheid hebben om te participeren' kunnen van invloed zijn op de relatie tussen het 'willen participeren en het daadwerkelijk participeren van burgers. Er bestaat echter ook een relatie van wederzijdse beïnvloeding tussen deze variabelen. Wanneer burgers bijvoorbeeld makkelijker kunnen participeren, zullen zij eerder op zoek gaan naar een mogelijkheid om te participeren en wanneer zij willen participeren zullen zij zichzelf eerder vaardigheden aanleren om dit ook daadwerkelijk te kunnen doen. In dit onderzoek wordt niet gekeken naar de relaties tussen deze drie motieven omdat de categorieën niet

⁸ De mogelijkheid hebben om te participeren in co-creatie kan ook gefaciliteerd worden door de overheid, hier wordt er echter naar motivatie en stimulatie vanuit de samenleving gekeken.

⁹ Like to in het CLEAR-model.

hiërarchisch zijn. Daarnaast kan burgerparticipatie ook aanwezig zijn zonder dat aan alle categorieën uit het CLEAR-model is voldaan (Lowndes, Pratchett en Stoker, 2006). Wel zal er gekeken worden naar de mix van motieven die burgers aanzetten tot participatie in co-creatie.

In onderstaand model (figuur 5) zijn deze relaties visueel weergegeven. Er wordt verondersteld dat de motieven 'kunnen participeren' en de 'mogelijkheid hebben om te participeren' van invloed zijn op het willen participeren, hiertoe gemotiveerd zijn, op daadwerkelijk co-creëren, waardoor een mix van motieven bijdraagt aan het uiteindelijk participeren in co-creatie.

Figuur 5. Conceptueel model.

3. Q-wat?

Aangezien motieven om deel te nemen aan co-creatie voor iedere burger anders zijn wordt dit onderzoek uitgevoerd met behulp van Q-methodologie. Deze methode is geschikt om subjectiviteit systematisch te beschrijven (Minkman & Molenveld, 2020). In dit hoofdstuk zal eerst kort worden uitgelegd wat de Q-methode is, waarna de verantwoording van dit onderzoek besproken zal worden, met de nadruk op de keuzes die in de analyse zijn gemaakt.

3.1. Q-methodologie

Q-methodologie is een *mixed method* onderzoeksmethode, die gebruikt kan worden in het onderzoeken van visies, opvattingen en belevingen van individuen. De methode geeft een basis voor het systematisch bestuderen van subjectiviteit, door het in kaart brengen van denkpatronen of meningen over een bepaald onderwerp middels het opstellen van gedragsprofielen (Brown, 1980; Jedeloo & Van Staa, 2016; Minkman & Molenveld, 2020).

Een Q-studie wordt uitgevoerd door respondenten (P-set) te vragen een set stellingen (Q-set) over een bepaald onderwerp te rangschikken op basis van de eigen percepties (Jedeloo & Van Staa, 2016). Deze stellingen (het *concourse*) worden opgesteld door middel van documentenanalyse, literatuurstudie of het verzamelen van controversiële uitspraken (Watts & Stenner, 2012; Minkman & Molenveld, 2020).

Het kwantitatieve deel van het onderzoek vindt plaats middels het uitvoeren van een data-analyse (Q-factor analyse) waaruit statistisch significante factoren afgeleid en geïnterpreteerd worden. De ingevulde Q-sorts kunnen meer vertellen over de onderlinge relaties tussen de verschillende stellingen. Uit de onderscheidende stellingen per factor en de geïdealiseerde Q-sort¹⁰ kunnen vervolgens gedragsprofielen worden opgesteld en beschreven. Respondenten die dezelfde mening hebben worden door Q-methodologie in dezelfde groep (op dezelfde factor) geplaatst, van waaruit gedragsprofielen opgesteld kunnen worden van respondenten die een mening of visie delen (Van Exel & De Graaf, 2005; Jedeloo & Van Staa, 2016; Watts & Stenner, 2012).

¹⁰ Hoe een, hypothetische, respondent die perfect bij een gedragsprofiel past de stellingen op het Q-deck zou hebben neergelegd.

3.2. Verantwoording van het onderzoek

3.2.1. Concourse en samenstellen Q-set

De eerste stap in een Q-studie is kwalitatief van aard: het bepalen van een *concourse*; de verschillende zienswijzen die er bestaan over het te bestuderen onderwerp (Brown, 1980). Dit *concourse* wordt gebaseerd op de manier waarop over het onderwerp gesproken wordt (het *discourse*) en kan worden samengesteld door onder andere het raadplegen van wetenschappelijke literatuur, kranten, rapporten, uitspraken van *stakeholders* en de media (Jedeloo & Van Staa, 2016; Minkman & Molenveld, 2020). De stellingen die uit het *concourse* worden gehaald en gepresenteerd worden aan de respondenten wordt de Q-set genoemd (De Graaf & Van Exel, 2005).

In dit onderzoek is het *concourse* gestructureerd opgebouwd, zoals beschreven in Watts & Stenner (2012). Het te onderzoeken onderwerp, motivatie om te participeren in co-creatie, is namelijk opgesplitst in drie thema's (kunnen participeren, willen participeren en de mogelijkheid hebben om te participeren). Vervolgens is voor elk thema een acht- of negental stellingen opgesteld, dat resulteerde in een gestructureerde Q-set van 26 stellingen. Er worden verschillende aantallen stellingen in de Q-set aanbevolen, maar de literatuur (o.a. Watts & Stenner (2012) en Jedeloo & Van Staa (2016)) raadt minstens twintig stellingen aan.

Volgens Minkman en Molenveld (2020) moet er bij het formuleren van de stellingen voor gewaakt worden dat de stellingen duidelijk zijn en maar op een enkele manier geïnterpreteerd kunnen worden. Wel is het zo dat respondenten een eigen betekenis aan de stellingen kunnen geven middels het sorteerproces, omdat elke deelnemer andere persoonlijke ervaringen heeft (Watts & Stenner, 2012). Daarom zijn er minder stellingen dan in de literatuur gevonden motieven, om eventuele overlap te voorkomen¹¹. Ook zijn alle stellingen op dezelfde wijze geformuleerd om neutraliteit in de stellingen te waarborgen. Daarnaast zijn de stellingen ter controle voorgelegd aan enkele potentiële respondenten, om te testen of de stellingen duidelijk en onbevooroordeeld waren. Volgens Watts en Stenner (2012) geeft een goede Q-set

¹¹ Daarnaast zijn niet alle stellingen gebruikt, omdat er ook stellingen onder andere punten van het CLEAR-model of buiten dit model, en daarmee buiten het onderzoek, vielen.

iedereen namelijk de kans om te antwoorden, doordat de stellingen dekkend en neutraal opgesteld zijn en het uiteindelijk de respondent is die een stelling betekenis geeft.

De overkoepelende vraag die aan de respondenten is voorgelegd, voordat zij de stellingen gingen sorteren, ging in op hun motivatie om deel te nemen aan 'Jij maakt de buurt!'. Aan de respondenten is gevraagd de 26 stellingen te rangschikken van, voor de respondent, minst motiverend naar meest motiverend en hierbij steeds hun beweegredenen om deel te nemen aan 'Jij maakt de buurt!' in gedachten te houden.

3.2.1.1. Stellingen bij willen co-creëren (motivatie)

Concept	Definitie	Subcategorie	Stellingen
Willen doen	Burgers voelen zich aangemoedigd tot participatie (Lowndes, Pratchett en Stoker, 2006).	Burger ervaart loyaliteitsgevoelens jegens de gemeenschap	1. Ik voel mij verbonden met de overheid. 2. Ik vind het belangrijk iets voor mijn gemeenschap te doen. 3. Ik vind dat deelnemen bij mijn burgerplicht hoort.
		Burger heeft een individueel belang bij deelname	4. Ik wil mijn vaardigheden inzetten. 5. Ik vind het leuk om deel te nemen. 6. Ik haal voldoening uit het eindresultaat. 7. Ik heb een persoonlijk belang bij de uitkomst van het project. 8. Ik wil nieuwe vaardigheden leren. 9. Ik wil nieuwe sociale contacten opdoen.

Tabel 2. Willen doen.

3.2.1.2. Stellingen bij kunnen co-creëren

Concept	Definitie	Subcategorie	Stellingen
Kunnen doen	Burgers hebben de bronnen en kennis om te participeren (Lowndes, Pratchett en Stoker, 2006).	Burger heeft de middelen om te participeren	10. Ik heb de tijd om deel te nemen. 11. Ik heb de financiële ruimte om deel te nemen.

Burger heeft de vaardigheden om te participeren	12. Ik beschik over vaardigheden die waardevol zijn voor het project. 13. Ik geloof in mijn eigen bijdrage aan dit project.
Burger heeft de kennis om te participeren	14. Ik beschik over kennis die waardevol is voor het project. 15. Ik weet wat mijn gemeenschap nodig heeft.
Burger heeft geleerd deel te nemen	16. Ik krijg het goede voorbeeld van mijn familie. 17. Ik krijg het goede voorbeeld van mijn vrienden.

Tabel 3. Kunnen doen.

3.2.1.3. Stellingen bij de mogelijkheid hebben om te co-creëren

Concept	Definitie	Subcategorie	Stellingen
Mogelijkheid om	Burgers hebben de mogelijkheid om te participeren (Lowndes, Pratchett en Stoker, 2006).	Solidaire prikkels	18. Ik ervaar groepsdruk om deel te nemen. 19. Mijn gemeenschap stimuleert mij tot deelname. 20. Ik wil mij meer verbonden voelen met de gemeenschap. 21. Ik zie deelnemen als de norm in mijn gemeenschap.
		Burger ervaart sense of ownership	22. Ik vind het mijn verantwoordelijkheid om deel te nemen. 23. Ik vind het eindresultaat mijn verantwoordelijkheid.
		Burger heeft toegang tot het proces van co-creatie	24. Ik begrijp het proces van deelname aan het project.

-
- 25. Ik beschik over genoeg informatie om deel te nemen.
 - 26. Ik hoef weinig moeite te steken in deelname.
-

Tabel 4. Mogelijkheid hebben.

3.2.2. P-set

De groep respondenten voor een Q-studie wordt een P-set genoemd. Bij het samenstellen van deze P-set is het doel om de verschillen in meningen over een onderwerp te onderzoeken (Brown, 1980; Watts & Stenner, 2012). De P-set wordt niet willekeurig samengesteld maar bestaat uit respondenten wiens visie op het onderwerp van belang is (Minkman & Molenveld, 2020). In dit geval zijn alle respondenten deelnemers aan 'Jij maakt de buurt!', waardoor de motivatie die zij ervaren om deel te nemen aan dit project van co-creatie helpt bij het inzichtelijk krijgen van de diverse motieven die burgers hebben om deel te nemen aan dit co-creatie project. Bij het selecteren van de P-set is er rekening gehouden met de indicatoren zoals deze uit de literatuur over co-creatie naar voren komen (zoals te zien in tabel 6).

Concept	Definitie	Indicator
Participatie in co-creatie	Deelnemen aan samenwerking (als onderdeel van publieke organisaties en/of groepen burgers) tussen overheid en burger om zo producten of diensten te creëren die de gemeenschap helpen (Van Eijk & Gascó, 2018).	● Burgers en overheid werken samen. ● Er is sprake van een gelijkwaardige relatie tussen overheid en burger.

Tabel 5. Participeren in co-creatie.

Er is een *single-case study* uitgevoerd, omdat de P-set bestaat uit burgers die zitting hebben in een wijkraad of wijkbudgetcommissie in Enschede en zo betrokken zijn bij het project 'Jij maakt de buurt!'. Op die manier vormen zij een homogene groep op het gebied van deelname aan co-creatie. 'Jij maakt de buurt!' in Enschede is een project waarbij groepen burgers samenwerken met de overheid, in de vorm van wijkbudgetten, en op die manier publieke goederen of diensten, zoals bijvoorbeeld taallessen of een speeltuintje, creëren. Daarnaast is er sprake van een gelijkwaardige relatie tussen overheid en burger, omdat de overheid een faciliterende rol speelt en samen met burgers beslist naar welke projecten de subsidie van de wijkbudgetten gaat (De Bruijn et al., 2013).

De potentiële respondenten zijn telefonisch of per mail benaderd met de vraag of

zij wilden deelnemen aan het onderzoek. Hierbij is *snowbal sampling* gebruikt, waarbij respondenten werd gevraagd om de contactgegevens van andere participanten van 'Jij maakt de buurt!'. Dit om in contact te komen met andere leden van een wijk- of buurtraad of wijkbudgetcommissie. Uiteindelijk hebben 32 respondenten de Q-sort ingevuld.

Watts en Stenner (2012) geven aan dat het binnen Q-methodologie gebruikelijk is om een P-set te hanteren die kleiner is dan de Q-set. In dit onderzoek is het aantal respondenten echter wel groter dan het aantal stellingen omdat, volgens Minkman en Molenveld (2020), 30 respondenten het minimum is om goede resultaten te verkrijgen. Ook Watts en Stenner (2012) schrijven dat een onderzoek met dertig respondenten effectief is, omdat dan genoeg variëteit bereikt is.

Op basis van een Q-studie is het niet mogelijk resultaten te generaliseren buiten de P-set. Het is namelijk niet op voorhand duidelijk of dezelfde resultaten naar voren zullen komen als dezelfde set stellingen aan een andere groep respondenten wordt voorgelegd. Omdat er in dit onderzoek een beperkt aantal respondenten ondervraagd is, zeker ten opzichte van de gehele co-creërende populatie, kan er niets gezegd worden over hoe vaak bepaalde gedagsprofielen in de volledige populatie voorkomen (Jedeloo & Van Staa, 2009).

Binnen deze Q-studie mag wel van een zekere betrouwbaarheid worden uitgegaan. De respondenten wordt immers gevraagd naar hun eigen mening. Zolang deze niet verandert, zullen de onderzoeksresultaten hetzelfde blijven (Danesh, Baumann & Cordingley, 2008; Watts & Stenner, 2012).

3.2.3. Q-sort

Q-sort houdt in dat de verschillende stellingen door de respondent gesorteerd worden op het Q-deck. Dit Q-deck heeft de vorm van een quasi-normale verdeling en dwingt de respondent om keuzes te maken over de verschillende uitspraken en deze tegen elkaar af te wegen; stellingen krijgen een betekenis door de relatie met andere stellingen en dit zegt iets over de onderlinge relatie hiertussen (Jedeloo & Van Staa, 2016). Volgens onderzoek beïnvloedt de vorm van het Q-deck niet de resultaten van het onderzoek, echter zorgt een zo klein mogelijk aantal stellingen op de extreme schalen voor het beste resultaat, omdat deze als meest significant worden gezien (Jedeloo & Van Staa, 2016; Watts & Stenner, 2012).

Zowel Van Exel en De Graaf (2005) als Watts en Stenner (2012) raden aan een steil Q-deck te gebruiken wanneer respondenten veel kennis van de materie hebben. Zoals te zien in figuur 7 is er gebruik gemaakt van een steil Q-deck. Er wordt verwacht dat respondenten veel weten over het onderwerp waarop zij bevraagd worden, dit gaat immers over hun eigen motivatie. Daarom zullen respondenten, naar alle waarschijnlijk, goed weten welke stellingen zij op de uiteinden van het Q-deck willen leggen (en daarmee heel laag (-3) of heel hoog (+3) willen ranken. Er is gekozen voor zeven schalen, waarover 26 stellingen verdeeld moeten worden. De schalen lopen van -3 (dit motiveert mij het minst¹²) tot +3 (dit motiveert mij het meest). Bij 0 is er ruimte voor stellingen waar de respondent neutraal tegenover staat. De stellingen kennen een vaste verdeling, wat inhoudt dat er een vast aantal stellingen per kolom is en de respondent de Q-sort niet af kan ronden zonder alle hokjes gevuld te hebben. Dit is de gangbare inrichting van een Q-sort en voorkomt dat respondenten zich niet duidelijk uitspreken (Brown, 1980).

Minst mee eens							Meest mee eens	
-3	-2	-1	0	1	2	3		

Figuur 6. Q-deck voor dit onderzoek.

Het heeft, volgens o.a. Watts & Stenner (2012), de voorkeur de Q-sort *face-to-face* uit te voeren omdat de respondent dan een toelichting kan geven op het ingevulde Q-deck en dit helpt bij het interpreteren van de factoren die later in de analyse gebruikt zullen worden. Door wereldwijde corona-omstandigheden in het voorjaar van 2020 was het voor dit onderzoek echter niet mogelijk respondenten te bezoeken en hen de stellingen persoonlijk voor te leggen.

Aangezien er volgens Van Exel en De Graaf (2015) geen verschil zit in betrouwbaarheid en validiteit tussen online en persoonlijk afgenomen Q-sorts, is er

¹² Omdat er geen onderzoek wordt gedaan naar demotivatie staat -3 niet voor wat een burger absoluut niet motiveert, oftewel demotiveert, maar voor waar iemand het minste motivatie uithaalt.

gebruik gemaakt van het online programma Q-sortouch¹³ om data te verzamelen. Dit programma bevat ook de mogelijkheid tot het geven van een toelichting door de respondent, waarmee een alternatief is gecreëerd voor het persoonlijk afnemen van de Q-sort. In Q-sortouch zijn de stellingen en het Q-deck ingevoerd, vervolgens is een link gegenereerd, die naar de beoogde respondenten is verstuurd. Ook is er een uitleg meegezonden, gebaseerd op het template van Watts en Stenner (2012).

De afgenomen Q-sort bestaat uit drie onderdelen. Allereerst worden de stellingen door de respondent verdeeld in drie categorieën (motiveert mij het minst – neutraal – motiveert mij het meest), vervolgens zijn de stellingen verdeeld over de Q-sort: de twee stellingen waar de respondent zich het minst in kon vinden zijn het laagst gerankt, op -3, vervolgens zijn stellingen waar de respondent zich iets meer in kon vinden op -2 gelegd. Dit herhaalt zich bij elke schaal, waarbij bij 0 ruimte was voor stellingen waar de respondent zich neutraal over voelde. Binnen Q-sortouch is er daarna de mogelijkheid de stellingen nog te verschuiven en te controleren. Wanneer de Q-sort wordt bevestigd krijgt de respondent in een volgend scherm de mogelijkheid de stellingen toe te lichten, om vervolgens de Q-sort op te slaan en af te sluiten.

Middels het vastleggen van verschillende standpunten van de respondenten over een bepaald onderwerp en doordat factoren berekend worden, wordt de interne validiteit¹⁴ van het onderzoek gewaarborgd. In dit onderzoek is op zoek gegaan naar motieven van burgers, onderzocht via Q-sort. De uiteindelijke gedragsprofielen die opgesteld worden aan de hand van onderscheidende stellingen per factor worden gedeeld door meerdere respondenten, waardoor er verschillende standpunten ontstaan, die daadwerkelijk terug te vinden zijn bij de respondenten (Watts & Stenner, 2012).

¹³ Verkregen via <https://www.qsortouch.com/#/>.

¹⁴ Wordt er gemeten wat men wil meten (Van Thiel, 2010).

3.2.4. Analyse

Nadat de data is verzameld, is deze geanalyseerd met behulp van het programma PQMethod (versie 2.35)¹⁵, waar de verkregen data handmatig is ingevoerd. Dit programma voert een *by person*-factoranalyse uit, waarmee correlaties tussen de verschillende Q-sorts geïdentificeerd kunnen worden. PQMethod vormt de verschillende Q-sorts van respondenten om tot een factor. Dit is een groep respondenten met gemeenschappelijke standpunten; zij hebben de stellingen ongeveer hetzelfde gesorteerd (Van Exel & De Graaf, 2015; Minkman & Molenveld, 2020).

Het programma PQMethod biedt twee manieren om een factoranalyse uit te voeren: *centroid analyse en principal component analyse*. De *centroid factor analyse* wordt binnen Q-methodologie het meest gebruikt, omdat deze het beste unieke visies kan laten zien (Minkman & Molenveld, 2020). In dit onderzoek is gekozen voor de centroid analyse met vijf factoren. Dit omdat de literatuur (o.a. Brown (1980) en Watts & Stenner (2012)) aanraden om vijf factoren te laden als er gebruik wordt gemaakt van 25 tot 30 stellingen. In dit onderzoek zijn er 26 stellingen aan de respondenten voorgelegd, waardoor vijf factoren een logische keus leek.

Vervolgens zijn de factorladingen bekeken. Deze factorlading laat zien in welke mate de ingevulde Q-sort van een respondent overeenkomt met een van de factoren (groep respondenten met gemeenschappelijke standpunten) (Watts & Stenner, 2012). Vervolgens worden de factoren *geflagd* en *geroteerd*. Het *flaggen* is handmatig uitgevoerd, waarbij een significantieniveau van $p < 0.01$ is gehanteerd. De lading op een factor is hoog genoeg bij een significantielevel van $p < 0.01$ bij), waarbij n = het aantal stellingen (Watts & Stenner, 2012). Deze waarde is 51, of 0,51, bij $n = 26$ (zie Bijlage 2. Factorladingen per Q-sort). Het laden van vijf factoren zorgde er echter voor dat er op factor 1 maar een respondent geladen kon worden. Daarom is er voor gekozen de analyse opnieuw uit te voeren, maar dan met vier factoren¹⁶.

Vervolgens worden de factoren *geroteerd*. PQMethod biedt twee manieren om deze rotatie uit te voeren, de eerste is handmatig, de tweede is middels een *Varimax rotatie*. Volgens zowel Watts en Stenner (2012) als McKeown en Thomas (2013) is de

¹⁵ Verkregen via <http://schmolck.org/qmethod/>.

¹⁶ De argumentatie voor het gebruik van vier in plaats van vijf factoren is te vinden in Bijlage 1. Overwegingen bij gebruik van vijf of vier factoren.

Varimax rotatie te verkiezen boven de handmatige. Dit omdat Varimax de factoren op zo'n manier roteert dat de respondenten gelinkt worden aan de factorlading¹⁷ waar zij het beste bij passen, terwijl de handmatige rotatie meer op verschillen focust. In dit onderzoek is dan ook een Varimax rotatie uitgevoerd. De 'gevlagde' factoren worden meegenomen in de Varimax rotatie. Ook deze stap is in het programma PQMethod uitgevoerd. Vervolgens is middels PQMethod de uiteindelijke Q-analyse op de geroteerde factoren uitgevoerd en de output gegenereerd.

Brown (1980) stelt dat een factor relevant is bij twee of meer factorladingen, een *eigenvalue* voor rotatie van meer dan een ($EV > 1.00$) en een cumulatieve verklaarde variantie (*explained variance*) van 35 – 40%. Hoewel er twaalf respondenten niet op een factor te laden waren vanwege non-significantie, hadden de vier factoren wel meer dan twee factorladingen en voldeden zij aan de vereisten voor EV en, in mindere mate (44%), aan de eis van cumulatieve significantie (zie tabel 7)¹⁸. Omdat bij vier factoren de profielen meer onderscheidend bleken dan bij vijf, is er voor gekozen om deze output te gebruiken voor de analyse.

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
Eigenvalue	6.3936	3.2964	2.2318	2.1025
% Verklaarde variantie	20	10	7	7

Tabel 6. Verantwoording vier factoren.

¹⁷ De mate waarin de Q-sort van een respondent correleert (samenhangt) met een bepaalde factor.

¹⁸ Eigenvalue is de som van de kwadratische factorladingen voor elke factor (Brown, 1980).

4. Resultaten

In dit hoofdstuk wordt gestart met een korte uitleg van de vier verkregen factoren¹⁹, alvorens het gedragsprofiel dat de groep respondenten die op deze factor laden kenmerkt te bespreken. Per factor zullen voor dit gedragsprofiel onderscheidende plaatsing van stellingen besproken worden, evenals de geïdealiseerde Q-sort. Een overzicht van alle Q-sort waarden per statement (de *factor arrays*) is te vinden in Bijlage 3. Q-sort waarden per statement (*factor arrays*). De gedragsprofielen worden, indien mogelijk, aangevuld met citaten van respondenten²⁰. De vier profielen die uit de factorladingen naar voren komen helpen bij het formuleren van een antwoord op de vierde deelvraag: ‘Hoe manifesteren motieven om deel te nemen in projecten van co-creatie zich in het project ‘Jij maakt de buurt!’?’.

4.1. Interpretatie factoren

Uit de analyse kwam naar voren dat er van de 32 respondenten, twaalf non-significant waren en daarmee niet op een bepaalde factor geladen konden worden. Twintig respondenten konden wel op een factor geladen worden, waardoor er in totaal, na rotatie van de factoren, 43% van de variantie verklaart kan worden middels deze vier factoren of gedragsprofielen. De vierde factor kent de meeste factorladingen: zeven respondenten konden hierop geplaatst worden (zie tabel 8).

Factor	Aantal respondenten geladen op factor	Eigenvalue²¹	% verklaarde variantie
Factor 1 (F1)	5	2.34	9
Factor 2 (F2)	4	2.34	9
Factor 3 (F3)	4	2.86	11
Factor 4 (F4)	7	3.64	14

Tabel 7. Verdeling respondenten.

¹⁹ Een factor omvat alle respondenten die op deze factor geladen zijn en daarmee ongeveer dezelfde mening hebben. Wanneer er gesproken wordt over een bepaalde factor, worden daarmee alle respondenten binnen deze factorlading bedoeld.

²⁰ Niet elke respondent heeft gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot het toelichten van de stellingen geplaatst op -3 en +3.

²¹ EV = variantie*(aantal Q-sorts/100).

Bij het interpreteren van de factoren (om zo gedragsprofielen op te kunnen stellen) is de werkwijze zoals aangeraden door Watts en Stenner (2012) gehanteerd. Er is gewerkt per factor, waarbij er een overzicht is gemaakt van de onderscheidende stellingen (de stellingen die door deze specifieke factor hoger of lager gerankt zijn dan bij de andere factoren) en de stellingen geplaatst op de twee uitersten (-3 en +3). Vervolgens zijn de meer neutrale stellingen bekeken. Watts en Stenner (2012) geven aan dat elke plaatsing van een stelling iets betekent ten opzichte van de andere plaatsingen op het Q-deck en de stellingen daardoor in relatie tot elkaar staan. Op die manier wordt per factor duidelijk welke standpunten karakteristiek zijn en ontstaat er een beeld van, in dit geval, motivatie van een bepaalde factor. Afsluitend is de volledige factor array opnieuw doorgelopen, met als doel om eventuele aanvullende informatie te identificeren, om zo het standpunt van de factor te kunnen verduidelijken. De interpretatie van de relatie tussen de onderlinge samenhang en verbondenheid van stellingen in de factor array, de kenmerkende stellingen van een factor en de onderscheidende stellingen ten opzichte van andere factoren maakt dat er per factor een uniek beeld (het gedragsprofiel) naar voren komt van, in dit geval, motivatie om te participeren in co-creatie. Deze beelden zijn hieronder beschreven

4.1.1. Factor 1 – De Hobbyist

Stelling	F 1	F 2	F 3	F 4
10. Ik heb de tijd om deel te nemen.	3	-2	-3	0
14. Ik beschik over kennis die waardevol is voor het project.	2	-2	0	0
21. Ik zie deelnemen als de norm in mijn gemeenschap.	-1	2	-2	-2
1. Ik voel mij verbonden met de overheid.	-2	1	-3	0
3. Ik vind dat deelnemen bij mijn burgerplicht hoort.	-2	0	-1	2
15. Ik weet wat mijn gemeenschap nodig heeft.	-3	-1	1	0
19. Mijn gemeenschap stimuleert mij tot participatie.	-3	0	0	2

Tabel 8. Onderscheidende stellingen voor Factor 1.

De vijf respondenten die zich op deze factor bevinden (tabel 9) nemen vooral deel in co-creatie omdat zij nu eenmaal tijd hebben om te participeren (S10, +3). Respondenten zeggen hier over: “Ik ben pas in het bestuur van de wijkraad gegaan toen ik met pensioen ging.” (R8) en “Ik had tijd over en wilde daar iets nuttigs mee doen”. (R22)

Hierin verschilt de factor sterk van de drie andere factoren, waarbij men heeft aangegeven dat tijd hebben minder motiverend werkt.

Voor Hobbyisten werkt het erg motiverend om kennis mee te kunnen brengen naar een project en op deze manier een bijdrage te kunnen leveren (S14, +2). “Er zat een fout in de begroting en ik heb een financieel beroep.” (R4). Dit lijkt op het eerste gezicht wat vreemd, omdat het plichtsbesef dat bijdraagt uit bepaalde kennis willen toevoegen niet strookt met de positie waarop deze factor burgerplicht heeft gerankt (S3, -2). Het geloof in de eigen bijdrage en voldoening halen uit het eindresultaat (S13; S4) staan in de geïdealiseerde Q-sort (Bijlage 4. Geïdealiseerde Q-sort voor de Hobbyist) echter beide ook op +2, waardoor motivatie vooral voort lijkt te komen uit een geloof in eigen kunnen en hier voldoening uit halen, dan de context waarin dit precies gedaan wordt. Uit de geïdealiseerde Q-sort blijkt verder dat een respondent, naast tijd, ook het leuk vinden om deel te nemen (S5) hoog rankt en hierdoor gemotiveerd raakt.

Hobbyisten vallen vooral op door de stellingen die zij het laagst ranken: motivatie halen uit de gemeenschap. De Hobbyisten geven aan dat zij niet gestimuleerd worden door de gemeenschap bij het participeren in co-creatie (S9, -3) en ook niet deelnemen vanuit een idee dat zij weten wat de gemeenschap nodig heeft en kunnen helpen dit te bereiken (S15, -3). Opvallend is dat stelling 19 binnen alle andere factoren als neutraal of motiverend is gerankt, terwijl de gemeenschap voor Hobbyisten niet veel lijkt bij te dragen aan de motivatie om te participeren. Een respondent geeft aan: “We hebben moeite met bestuursfuncties vullen, ik denk niet dat participatie hier echt leeft.” (R8).

Participeren in co-creatie is voor deze groep vooral een leuke tijdsbesteding of een hobby en lijkt niet voort te komen uit een zeker gevoel van verbondenheid of plichtsbesef naar de overheid of gemeenschap toe. De kans lijkt aanwezig dat de Hobbyist zal stoppen met participeren wanneer er een leukere bezigheid langskomt of zij geen tijd meer heeft.

De Hobbyist rankt de stellingen over *kunnen* deelnemen het hoogste en lijkt dan ook de meeste motivatie te halen uit het beschikken van de benodigde kennis, (financiële) middelen en tijd. Wanneer het voor deze burgers makkelijk is om te participeren, zullen zij sneller tot co-creatie overgaan. Opvallend hierbij is wel dat weten wat de gemeenschap nodig heeft (S15) door deze factor erg laag gerankt wordt, terwijl deze ook onder kunnen deelnemen valt. Tegenover *willen* co-creëren staat deze factor vrij neutraal en in de

geïdealiseerde Q-sort worden veel van deze stellingen dan ook op 0 gerankt. Hoewel de Hobbyist wel wat motivatie haalt uit willen co-creëren, is dit niet vanwege de gemeenschap. Omdat co-creatie hier wel voor een groot deel om draait, lijkt dat te kunnen verklaren dat de Hobbyist sneller een andere bezigheid zoekt wanneer participeren niet meer leuk gevonden wordt. De *mogelijkheid hebben* om te participeren, en zo bij te dragen aan de samenleving, werkt voor deze groep het minst motiverend; er lijkt geen intrinsieke motivatie aanwezig om te co-creëren en publieke waarde toe te voegen: co-creatie wordt meer als leuke bezigheid gezien.

4.1.2. Factor 2 – De Sociale

Stelling	F 1	F 2	F 3	F 4
20. Ik wil mij meer verbonden voelen met de gemeenschap.	-1	3	0	-1
21. Ik zie deelnemen als de norm in mijn gemeenschap.	-1	2	-2	-2
9. Ik wil nieuwe sociale contacten opdoen.	-1	2	1	0
1. Ik voel mij verbonden met de overheid.	-2	1	-3	0
5. Ik vind het leuk om deel te nemen.	3	1	3	3
6. Ik haal voldoening uit het eindresultaat.	2	-1	1	2
15. Ik weet wat mijn gemeenschap nodig heeft.	-3	-1	1	0
12. Ik beschik over vaardigheden die waardevol zijn voor het project.	1	-1	1	1
14. Ik beschik over kennis die waardevol is voor het project.	2	-1	0	0
17. Ik krijg het goede voorbeeld van mijn vrienden.	0	-2	0	-1
7. Ik heb een persoonlijk belang bij de uitkomst.	0	-3	-1	1

Tabel 9. Onderscheidende stellingen voor Factor 2.

De vier respondenten die op factor 2 zijn geladen (tabel 10) raken, als enige factor, het meest gemotiveerd om deel te nemen aan co-creatie vanwege hun band met de wijk of buurt. De Socialen geven aan dat zij zich meer verbonden willen voelen met de gemeenschap (S20, +3), nieuwe contacten willen opdoen (S9, +2) en participatie als norm zien (S21, +2). Een respondent vertelt: “Mensen uit mijn straat dienden initiatieven in voor de wijkbudgetten, toen ben ik mij hier ook voor in gaan zetten.” (R17). De bereidheid van burgers om deel te nemen aan co-creatie wordt verhoogd wanneer men aansluiting zoekt bij een bepaalde groep. Uit de geïdealiseerde Q-sort (

) blijkt dit ook. De typische respondent voor deze factor rankt stellingen die gaan over motivatie door verbondenheid met de gemeenschap (S20, +3) en iets voor de gemeenschap doen (S2, +3) het hoogst.

Een vraag die rijst is of de respondent deelneemt vanuit de redenatie dat er enkel meer verbinding met de gemeenschap en meer sociaal contact ontstaat wanneer er aan de norm van participatie voldaan wordt. Zeker omdat het leuk vinden om deel te nemen door deze factor relatief laag gerankt wordt (S5; +1) en de motivatie die gehaald wordt uit het behalen van het eindresultaat (S6, -1) ook vrij laag is vergeleken met de andere factoren. Dat de Sociale deelneemt vanuit een gevoel van groepsdruk lijkt echter niet het geval omdat, volgens de geïdealiseerde Q-sort, deze factor groepsdruk als minst motiverend (S18, -3) heeft gerankt. Daarnaast scoort het goede voorbeeld van vrienden bij deze factor lager dan bij de andere factoren (S17,-2), wat druk vanuit de omgeving lijkt uit te sluiten.

De Sociale raakt het minst gemotiveerd door het persoonlijk belang dat hij eventueel bij de uitkomst heeft (S7, -3). Een respondent onderbouwt dit door de uitspraak: "Er komt een speeltuin maar mijn kinderen zijn daar al te oud voor." (R17). Verder lijkt de Sociale vooral een wat onzekere en zoekende deelnemer, gezien het feit dat weten wat de gemeenschap nodig heeft (S15, -1) en beschikken over waardevolle kennis en vaardigheden (S12, -1; S14, -1) lager gerankt zijn dan bij de andere factoren. Dit wekt de indruk dat de Sociale zelf niet helemaal overtuigd is van de eigen capaciteiten en zijn eigen waarde in het project.

Participeren in co-creatie lijkt voor deze groep deelnemers vooral voort te komen uit een verlangen naar verbondenheid en nieuwe sociale contacten die gezocht worden in het deelnemen aan 'Jij maakt de buurt!'. Het zou kunnen dat de Sociale nieuw is in de wijk of in het project, gezien de wat onzekere, bescheiden houding ten opzichte van eigen kunnen en de hang naar contact die het meest motiveert.

De Socialen ranken stellingen die vallen onder gemotiveerd raken door de *mogelijkheid hebben* om te participeren als hoogst. Die mogelijkheid komt voort uit de gemeenschap, die een gevoel van aansluiting biedt waar hij naar op zoek lijkt te zijn. Dit blijkt ook uit waarom deze groep respondenten *wil* deelnemen. Het opdoen van nieuwe sociale contacten en een gevoel van verbondenheid met de overheid zijn belangrijke drijfveren voor Socialen om te co-creëren. De bereidheid tot participatie lijkt daarmee

vooral gedreven te worden door sociale prikkels, die sterk motiverend werken voor deze factor. De Sociale haalt daarentegen weinig motivatie uit het eindresultaat en het persoonlijke belang, beiden ook onderdeel van *willen* participeren. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat de factor vooral op zoek is naar sociaal contact en daarnaast erg onzeker lijkt over de eigen bijdrage. Het *kunnen* participeren motiveert deze groep respondenten namelijk het minst. Hoewel dit natuurlijk ook voort kan komen uit bescheidenheid, lijkt deze factor vooral mee te doen voor de gezelligheid en uit plichtsbesef en minder vanuit het geloof in de waarde van de eigen bijdrage.

4.1.3. Factor 3 – De Verantwoordelijke

Stelling	F 1	F 2	F 3	F 4
23. Ik vind het eindresultaat mijn verantwoordelijkheid.	0	1	2	-3
20. Ik wil mij meer verbonden voelen met de gemeenschap.	-1	3	0	-1
7. Ik heb een persoonlijk belang bij de uitkomst.	0	-3	-1	1
26. Ik hoef weinig moeite te steken in deelname.	1	1	-2	0
1. Ik voel mij verbonden met de overheid.	-2	1	-3	0

Tabel 10. Onderscheidende stellingen voor Factor 3.

De vier respondenten die op F3 zijn geladen (tabel 11) lijken vooral deel te nemen in co-creatie vanwege een gevoel van verantwoordelijkheid. Zij onderscheiden zich van de andere factoren vanwege het relatief hoge verantwoordelijkheidsgevoel jegens het eindresultaat (S23, +2). “Ik vind dat als we meedoen, we het ook goed moeten doen.” (R14). Uit de geïdealiseerde Q-sort (**Error! Reference source not found.**) blijkt dat het verantwoordelijkheidsgevoel een grote rol speelt in de motivatie van de Verantwoordelijke. De verantwoordelijkheid om deel te nemen (S22, +3) zou door een typische respondent als meest motiverend worden gerankt, evenals deelnemen aan co-creatie omdat dit leuk wordt gevonden (S5, +3). Volgens de geïdealiseerde Q-sort spelen bijdragen aan de gemeenschap (S2, +2) en een geloof in de eigen bijdrage (S13, +2) ook een belangrijke rol bij de motivatie van de Verantwoordelijken. Het lijkt er dan ook op dat de Verantwoordelijke participeert vanuit een gevoel van plichtsbesef, waarbij zij zich bewust is van haar eigen capaciteiten en het belangrijk vindt dit in te zetten voor de buurt.

Bovenstaande wordt versterkt door het feit dat deze groep respondenten motivatie die voortkomt uit het persoonlijke belang (S27, -1) redelijk

laag rankt. Daarnaast onderscheiden ze zich van de andere factoren door de lage motivatie die voortkomt uit de moeite die gedaan moet worden voor deelname (S26, -2). Dit kan voortkomen uit het feit dat het voor de Verantwoordelijke lastiger is om te participeren dan voor de andere factoren. Dit zou ook kunnen verklaren waarom de stellingen over beschikken over waardevolle vaardigheden (S12, 0) en waardevolle kennis (S14, 0) in de geïdealiseerde Q-sort op weet niet/neutral zijn geplaatst. De Verantwoordelijke lijkt onzeker over de eigen bijdrage en oordeelt dan ook vlak over de invloed hiervan op haar motivatie. De Verantwoordelijken onderscheiden zich verder doordat zij motivatie vanwege verbondenheid met de overheid (S1, -3) als laagste ranken. Dit is opvallend omdat deze groep respondenten wel zegt te participeren vanuit verantwoordelijkheidsgevoel. Logisch lijkt dan ook dat dit verantwoordelijkheidsgevoel puur rust op de eigen gemeenschap en niet op de overheid in het algemeen. Daarnaast is het goed mogelijk dat de Verantwoordelijken meedoen omdat 'iemand het moet doen'. Uit de geïdealiseerde Q-sort blijkt dat zij vrijwel niet gemotiveerd raken doordat deelnemen de norm is (S23, -2). Dit lijkt te impliceren dat co-creëren ook daadwerkelijk niet de norm is in de wijken waar deze groep respondenten actief zijn. Het verantwoordelijkheidsgevoel lijkt voor de Verantwoordelijken nog sterker naar voren te komen door het feit dat tijd hebben om deel te nemen als minst motiverend wordt gerankt in de geïdealiseerde Q-sort (S10, -3. Hierover zeggen respondenten: "Als ik volgend jaar meer kan werken dat stop ik met de commissie" (R12) en "Wijkraad kost meer tijd dan ik dacht." (R29).

Co-creatie lijkt voor deze groep respondenten vooral voort te komen vanuit verantwoordelijkheidsgevoel tegenover het eindresultaat en de gemeenschap en een gevoel dat 'iemand het moet doen'. Hoewel de Verantwoordelijke ook sterk gemotiveerd raakt doordat zij deelnemen leuk vindt lijkt participeren relatief veel moeite te kosten en werkt ook een persoonlijk belang bij de uitkomst weinig motiverend voor deze factor.

Willen participeren doet, afgaande op de onderscheidende stellingen, voor deze factor niet veel op het gebied van motivatie. Gekeken naar de geïdealiseerde Q-sort is dit echter de enige categorie waar de Verantwoordelijke zich (een beetje) door laat motiveren en zijn deze stellingen uiteindelijk het hoogst gerankt. De Verantwoordelijke moet ergens immers wel willen participeren, omdat deze groep burgers anders überhaupt niet tot co-creatie over zou zijn gegaan. De Verantwoordelijke wil niet mee doen voor

zichzelf of de overheid, maar vooral omdat zij dat leuk vindt. De *mogelijkheid* om te participeren, zoals een gevoel van verantwoordelijkheid voor zowel het deelnemen als het eindresultaat, zorgt er voor dat de Verantwoordelijke gemotiveerd raakt, maar omdat motieven als verbondenheid met de overheid weinig bijdragen aan de motivatie speelt de Verantwoordelijke op deze categorie stellingen quitte. Op het gebied van mee *kunnen* doen onderscheidt deze groep zich niet van de andere factoren; ook uit de geïdealiseerde Q-sort blijkt dat deze groep respondenten aangaande hun motieven hier neutraal of onwetend tegenover staan.

4.1.4. Factor 4 – De Leergierige

Stelling	F 1	F 2	F 3	F 4
8. Ik wil nieuwe vaardigheden leren.	0	-1	-1	3
3. Ik vind dat deelname bij mijn burgerplicht hoort.	-2	0	-1	2
1. Ik voel mij verbonden met de overheid.	-2	1	-3	0
26. Ik hoef weinig moeite te steken in deelname.	1	1	-2	0
10. Ik heb de tijd om deel te nemen.	3	-2	-3	0
19. Mijn gemeenschap stimuleert mij tot participatie.	-3	0	0	-2
23. Ik vind het eindresultaat mijn verantwoordelijkheid.	0	1	2	-3
11. Ik heb de financiële ruimte om deel te nemen.	1	0	1	-3

Tabel 11. Onderscheidende stellingen voor Factor 4.

De zeven respondenten die op factor vier zijn geladen (tabel 12) lijken deel te nemen aan co-creatie omdat zij hiervan willen leren (S8, +3). Hiermee onderscheidt deze factor zich significant van de andere factoren. Deze significantie geldt ook voor een gevoel van burgerplicht (S8, +2), die de Leergierige als enige hoog gerankt heeft. Het leren en inzetten van vaardigheden (S8, +3; S4, +2) lijkt voor deze factor de belangrijkste motivator te zijn om deel te nemen aan co-creatie. Een respondent zegt over S8: “Het leek me nuttig wat meer van financiën te weten, daarom ben ik me bezig gaan houden met de wijkbudgetten.” (R32).

De Leergierige raakt het minst gemotiveerd door verantwoordelijkheidsgevoel omtrent het eindresultaat (S23; -3) en de financiële ruimte die hij bezit (S11; -3). Een respondent zegt hierover: “Ik laat het uitgeven van het geld aan aanvragers over.” en “Als ik meer kon werken dan zou ik stoppen met de buurraad.” (R5).

De vraag die hierdoor rijst is waarom deze groep respondenten dan wel participeert. Wanneer ervanuit gegaan wordt dat dit betekent dat Leergierigen weinig inkomen hebben en daarnaast neutraal staan tegenover hoeveel tijd ze hebben om te participeren (S10, 0) lijkt het er op dat dat deze groep respondenten hun tijd misschien liever in meer werk zou willen steken, om zo meer inkomen en daarmee financiële ruimte te genereren in plaats van vrijwillig deel te nemen in co-creatie.

Co-creatie lijkt voor deze groep respondenten vooral voort te komen uit een wil om nieuwe vaardigheden te leren, in combinatie met een gevoel van burgerplicht om de vaardigheden in te zetten voor de gemeenschap. Omdat deze groep burgers, vanuit de geïdealiseerde Q-sort sort (

Bijlage 7. Geïdealiseerde Q-sort voor de Leergierige) echter weinig financiële ruimte lijkt te hebben en zich ook niet verantwoordelijk voelt jegens het eindresultaat, zou het kunnen zijn dat deze groep vooral deelneemt omdat het leerzaam is en zij die vaardigheden vervolgens elders in kunnen zetten. Wanneer dit leerproces stopt, zou het daarom kunnen dat de Leergierigen stoppen met participeren en hun burgerplicht op een andere manier vervullen.

Voor de Leergierige is *willen* participeren de belangrijkste motivator om ook daadwerkelijk te gaan co-creëren. Vaardigheden inzetten, nieuwe vaardigheden willen leren en voldoen aan de burgerplicht zijn voor deze factor allemaal belangrijke motieven om te co-creëren. Uit de geïdealiseerde Q-sort blijkt daarnaast dat ook het plezier dat een respondent uit participeren kan halen (S5, 3) hem het meest motiveert. Deze groep respondenten rankt stellingen die behoren bij de *mogelijkheid hebben* om te participeren als minst motiverend. Zij ervaren weinig gevoel van verantwoordelijkheid tegenover de gemeenschap en het eindresultaat en lijken daarom ook niet mee te doen omdat zij de kans hebben iets voor hun wijk te betekenen. Afsluitend is het opvallend dat de Leergierige erg neutraal lijkt te staan tegen over *kunnen* participeren, zoals de tijd hebben en het goede voorbeeld ontvangen van vrienden of familie. Hierop onderscheidt deze factor zich op geen enkele stelling van een andere factor en de meeste stellingen zijn

dan ook op 0 gerankt. Een uitzondering hierop is de financiële ruimte die de Leergierige ervaart en die het minst motiveert om te kunnen deelnemen.

4.2. Motieven

In dit onderzoek zijn aan respondenten 26 stellingen voorgelegd die betrekking hadden op Can do, Like to en Enabled to uit het CLEAR-model. Uit de vier opgestelde gedragsprofielen blijkt dat de motivatie die de respondenten voelen niet gelijkwaardig voortkomt uit de verschillende categorieën zoals gepresenteerd in het CLEAR model. Motivatie lijkt voort te komen uit een mix van de verschillende motieven, waarbij de motieven elk een andere invloed uitoefenen op de relatie tussen motivatie om te participeren en daadwerkelijk participeren.

4.2.1. Willen participeren in projecten van co-creatie

Van de 26 stellingen vielen er negen onder de categorie willen participeren (Like to).

De verwachting was dat motivatie om te participeren in co-creatie, dit zagezegd willen, van invloed is op daadwerkelijk participeren in projecten van co-creatie. De stellingen behorend bij willen participeren worden als enige categorie door alle vier de gedragsprofielen als motiverend gerankt. Willen participeren is voor twee profielen (de Leergierige en de Verantwoordelijke) als enige van invloed op hun motivatie om daadwerkelijk over te gaan tot participatie in co-creatie. Bij de Hobbyist en de Sociale is er sprake van een combinatie van motivatoren. Hier hebben respectievelijk kunnen participeren en de mogelijkheid hebben om te participeren invloed op de relatie tussen willen participeren in co-creatie en hier daadwerkelijk toe overgaan.

Dat willen participeren door alle vier de groepen respondenten als motivator om te participeren in projecten van co-creatie wordt aangeduid lijkt logisch, omdat men zonder dit motief überhaupt niet zou participeren (en als gevolg daarvan ook niet als respondent in dit onderzoek zou hebben opgetreden).

4.2.2. Kunnen participeren in projecten van co-creatie

Van de 26 stellingen gingen er acht over de motivatie die respondenten halen uit het mee kunnen doen aan projecten van co-creatie (Can do).

De verwachting was dat motieven die horen onder kunnen participeren van

invloed zijn op de relatie tussen willen participeren en daadwerkelijk overgaan tot participatie. Alleen de Hobbyist heeft de stellingen behorende bij 'kunnen participeren' als sterk motiverend gerankt, voor de andere drie gedragsprofielen geldt dat zij de stellingen juist laag, en daarmee als minst motiverend, gerankt hebben.

De invloed die kunnen participeren heeft op de relatie tussen motivatie om te participeren en daadwerkelijk participeren in co-creatie lijkt daarom niet heel sterk. Dat er bij drie van de vier groepen geen combinatie van motivatie vanuit willen participeren en kunnen participeren is gevonden, zou verklaard kunnen worden door het feit dat de respondenten al deelnemen: zij zijn het stadium van aftasten of zij daadwerkelijk kunnen participeren al voorbij. Toch is dit motief niet volledig uit te sluiten. Voor de Hobbyist bestaat er immers een combinatie van motieven. Kunnen participeren heeft voor deze groep invloed op de relatie tussen willen participeren en hier daadwerkelijk toe overgaan.

4.2.3. De mogelijkheid hebben om te participeren in projecten van co-creatie

Van de 26 stellingen waren er negen gericht op de mate waarin respondenten gemotiveerd raken van de mogelijkheid die zij hebben om te participeren in projecten van co-creatie (Enabled to).

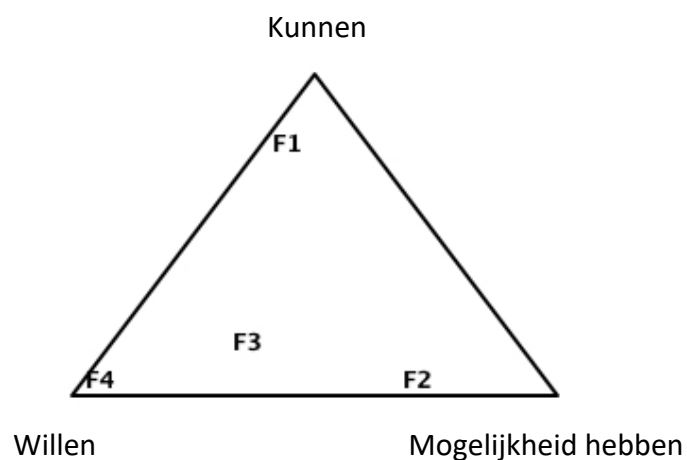
De verwachting was dat motieven die horen bij de mogelijkheid hebben om te participeren van invloed zijn op de relatie tussen de motivatie om te (willen) participeren en hier daadwerkelijk toe overgaan. De Sociale heeft als enige factor de stellingen die hoorden bij de mogelijkheid tot co-creatie als hoog gerankt en daarmee als sterk motiverend aangeduid. De andere drie profielen hebben deze stellingen laag of neutraal gerankt, waardoor er voor deze profielen geen sterke motivatie uit deze categorie naar voren komt.

De invloed van de mogelijkheid hebben om te participeren op de relatie tussen motivatie om te participeren en daadwerkelijk participeren lijkt niet heel sterk te zijn. Dat er bij drie van de vier groepen geen combinatie van motivatie vanuit willen participeren en de mogelijkheid hebben om te participeren is gevonden, zou opnieuw verklaard kunnen worden doordat de respondenten al aan het participeren zijn: burgers kennen de weg en de mogelijkheden die zij tot hun beschikking hebben. Toch is ook dit motief niet volledig uit te sluiten. De Sociale raakt immers gemotiveerd door een combinatie van

motivatoren. De mogelijkheid hebben om te participeren heeft voor deze groep invloed op de relatie tussen willen participeren en hier daadwerkelijk toe overgaan.

4.3. Vergelijken van factoren

Hoewel alle vier de factoren één motief overduidelijk als meest motiverend gerankt hebben, heeft elke groep respondenten toch ook stellingen afkomstig uit een ander motief als hoog gerankt. In figuur 8 is schematisch weergegeven hoe elke factor zich verhoudt ten opzichte van de verschillende motieven uit het CLEAR-model en door welke (combinatie van) motieven zij aangeven het meest gemotiveerd te raken.

Figuur 7. Positie van de factoren ten opzichte van motieven voor participatie.

Zoals te zien in de figuur speelt 'willen participeren' bij alle vier de gedragsprofielen een rol. Voor de Verantwoordelijke (F3) en de Leergierige (F4) is willen participeren (motivatie om te participeren) zelfs de belangrijkste drijfveer om deel te nemen. Deze twee groepen gaven dan ook allebei aan het co-creatie project op zichzelf belangrijk te vinden en van daaruit deel te nemen. Dit in tegenstelling tot de Hobbyist (F1) en de Sociale (F2) voor wie respectievelijk het vermaak en de sociale contacten belangrijk zijn. Ook bij deze twee profielen is willen participeren een motivator (anders hadden zij immers niet geparticipeerd in co-creatie) maar speelt een andere categorie uit het CLEAR-model een grotere rol in hun motivatie. Het lijkt dan ook aannemelijk dat deze twee groepen iets anders uit hun participatie hopen te halen dan de Leergierige en de Verantwoordelijke, de laatste factor lijkt intrinsiek gemotiveerd en op zoek naar verbetering van de buurt. Dit speelt ook bij de Leergierige, maar daar lijkt het risico aanwezig dat de motivatie wat afneemt zodra de burger zich uitgeleerd voelt in het project van co-creatie.

De Hobbyist geeft aan dat ‘kunnen participeren’ voor hem het belangrijkste is in zijn motivatie om daadwerkelijk over te gaan op co-creatie. Dit kan komen doordat participeren voor deze groep simpelweg ‘kan’. Het zou erg goed kunnen dat de Hobbyist een bezigheid zocht en is gaan participeren doordat deelname aan ‘Jij maakt de buurt!’ voor deze groep laagdrempelig was en een leuke tijdsbesteding leek. Voor de Sociale is de ‘mogelijkheid’ om te participeren in co-creatie de belangrijkste motivator; sociale contacten bieden deze groep respondenten de mogelijkheid om te participeren en ergens deel van uit te maken. Dat motiveert deze burgers uiteindelijk het meest om deel te nemen maar ook hier lijkt te gelden dat een andere activiteit met meer of nieuwe sociale contacten er voor kan zorgen dat de Sociale stopt met participeren.

Opvallend is verder dat geen enkele respondent aangeeft gemotiveerd te raken van een mix van stellingen afkomstig van ‘kunnen participeren’ en de ‘mogelijkheid tot participeren’. Zoals eerder aangestipt lijkt een logische verklaring hiervoor dat stellingen die vallen onder willen participeren sowieso als motiverend in de Q-sort ingevuld worden, omdat burgers nu eenmaal moeten willen participeren (gemotiveerd moeten zijn) om deel te gaan nemen in co-creatie. Vervolgens is er vanwege de gebruikte methode eigenlijk geen ruimte meer om de andere twee categorieën beide als motiverend aan de duiden. In de sortering van de Q-sort geven de meeste respondenten vervolgens toch aan net iets meer motivatie te halen uit de ‘mogelijkheid om te participeren’ dan uit het ‘kunnen participeren’ in co-creatie.

4.3.1. Motivatie van de Hobbyist

Hobbyisten hebben de stellingen behorende bij ‘kunnen participeren’ het hoogst gerankt in de Q-sort. Omdat er ook stellingen behorende onder ‘willen participeren’ hoog zijn gerankt is er sprake van een combinatie van motieven.

Kunnen participeren in co-creatie is van invloed op de relatie tussen willen participeren en hier daadwerkelijk toe overgaan. Het lijkt logisch dat wanneer de Hobbyist niet het gevoel heeft dat hij kan participeren, vanwege tijdsgebrek bijvoorbeeld, de stap tussen willen participeren en dit daadwerkelijk gaan doen groter wordt. Deze relaties zijn terug te zien in figuur 9.

Kunnen
participeren

Mogelijkheid
hebben om te
participeren

Figuur 8. Relatie tussen participatie en motivatie van de Hobbyist.

Middels de dikke pijl is weergegeven dat de Hobbyist zich het meest laat motiveren door het kunnen co-creëren. De relatie tussen willen participeren en daadwerkelijk gaan co-creëren is aangegeven met de dunne pijl. De Hobbyist is gemotiveerd om te participeren, maar het kunnen participeren heeft een positieve invloed op deze relatie. De Hobbyist geeft aan het minst motivatie te halen uit stellingen behorende bij de mogelijkheid hebben om te co-creëren, daarom is hier geen pijl zichtbaar.

Dat er bij de Hobbyist als enige gedragsprofiel een combinatie is gevonden van de motieven kunnen en willen participeren zou voort kunnen komen uit het feit dat voor deze groep participeren vooral voldoening moet geven, anders gaat deze groep respondenten op zoek naar een andere hobby.

4.3.2. Motivatie van de Sociale

Voor de Sociale (F2) geldt dat zij stellingen behorend bij de 'mogelijkheid hebben om te participeren' als meest motiverend hebben gerankt in de Q-sort. Omdat er ook stellingen behorende onder 'willen participeren' hoog zijn gerankt is er sprake van een combinatie van motieven.

De mogelijkheid om te participeren is voor deze groep van invloed op willen participeren en het daadwerkelijk overgaan tot participeren in co-creatie. Het lijkt logisch dat wanneer de Sociale niet heel sterk de mogelijkheid voelt om te participeren (bijvoorbeeld in de vorm van het uitdragen van verantwoordelijkheidsgevoel) de stap van willen participeren naar daadwerkelijk overgaan tot participeren in co-creatie groter wordt. In figuur 10 zijn deze relaties grafisch weergegeven.

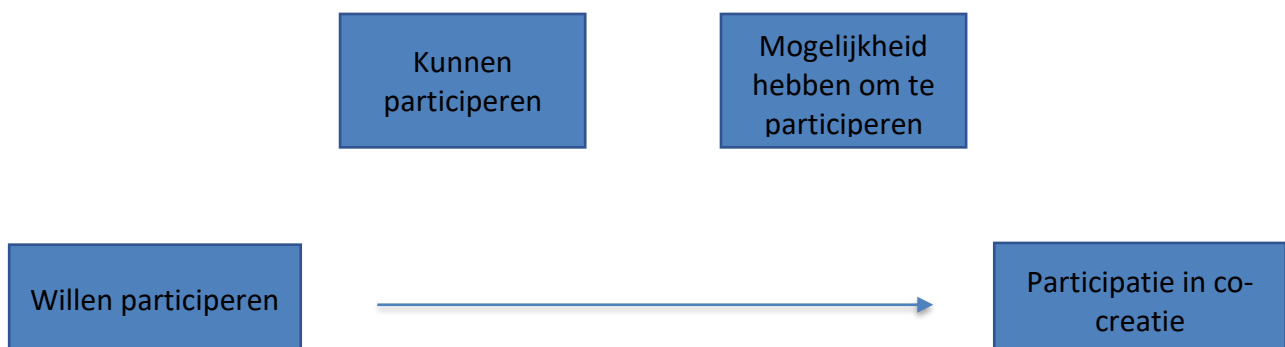

Figuur 9. Relatie tussen participatie en motivatie van de Sociale.

Dat de Sociale als enige aangeeft wel gemotiveerd te raken door de mogelijkheid tot participatie kan verklaard worden door het feit dat Socialen op zoek zijn naar aansluiting bij de gemeenschap en sociale contacten. De gemeenschap biedt de mogelijkheid om te participeren, waardoor de Sociale wil participeren en hier vervolgens ook toe over gaat.

4.3.3. Motivatie van de Verantwoordelijke

De Verantwoordelijke (F3) heeft de minst onderscheidene motivatie van alle gedragsprofielen. De motivatie die de Verantwoordelijke uit de verschillende categorieën van het CLEAR-model haalt zijn namelijk redelijk gelijk. Hoewel de verschillen klein zijn hebben de Verantwoordelijken de stellingen behorende bij 'willen participeren' in projecten van co-creatie het hoogst gerankt. Tegenover de andere twee motieven stonden de Verantwoordelijken neutraal, waardoor er geen sprake is van een combinatie. Willen participeren is voor deze groep van invloed op het daadwerkelijk overgaan tot participeren in co-creatie. In figuur 11 is de relatie grafisch weergegeven. Hoewel de relatie tussen willen participeren (motivatie) en daadwerkelijk participeren als enige aangetoond is, is deze dusdanig zwak, dat een dunnere pijl dit beter vertegenwoordigt.

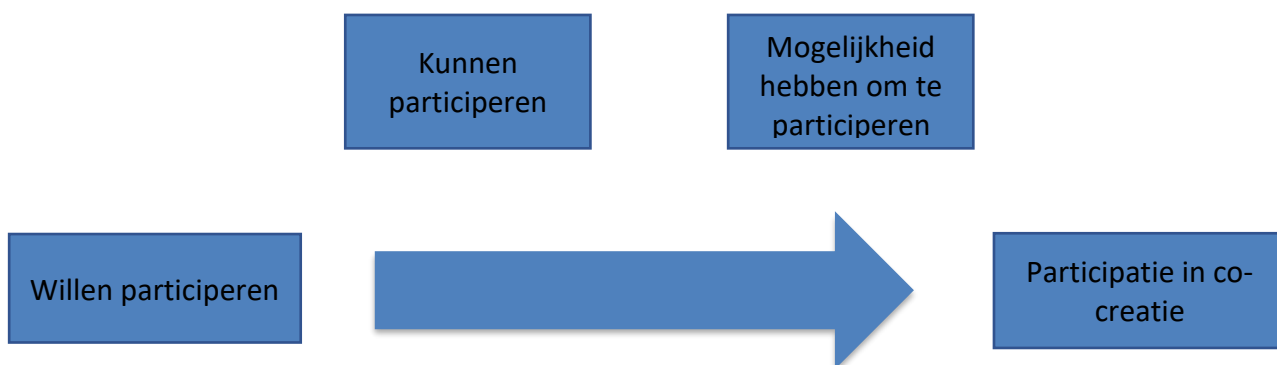

Figuur 10. Relatie tussen participatie en motivatie van de Verantwoordelijke.

Het is opvallend dat de motivatie van deze groep zo weinig onderscheidend is, omdat deze groep stellingen waaruit burgerplicht en gevoel voor verantwoordelijkheid blijkt juist als motiverend hebben gerankt. Hierdoor lijkt er een intrinsieke motivatie voor participatie in co-creatie aanwezig te zijn en zou men verwachten dat de samenhang tussen willen participeren en daadwerkelijk overgaan tot participatie sterker zou zijn.

4.3.4. Motivatie van de Leergierige

De Leergierigen (F4) laten zich enkel motiveren door het feit dat zij willen participeren in projecten van co-creatie. De stellingen behorende bij kunnen participeren en de mogelijkheid hebben om te participeren zijn door deze groep in de Q-sort erg laag gerankt; er is daarom geen sprake van een combinatie van motieven. Willen participeren is voor deze groep van invloed op het daadwerkelijk overgaan tot participeren in co-creatie. In figuur 12 is dit grafisch weergegeven. Deze lijn is dikker dan bij alle andere factoren, omdat het willen participeren voor deze groep heel sterk aanwezig is in de daadwerkelijke participatie in co-creatie.

Figuur 11. Relatie tussen participatie en motivatie van de Leergierige.

De motivatie om te leren is bij deze groep erg groot en de beweegredenen om te participeren in co-creatie lijken dan ook vooral gestoeld op nieuwe manieren om zichzelf te ontwikkelen en als gevolg daarvan graag deel wil nemen en bij wil dragen aan de samenleving. Het participeren zelf kan de Leergierige waarschijnlijk al: deze motieven hebben immers geen effect op de relatie tussen motivatie om te participeren en daadwerkelijk overgaan tot participatie.

4.4. Hoe manifesteren motieven om deel te nemen in projecten van co-creatie zich in het project 'Jij maakt de buurt!'?

De wijze waarop deelnemers aan co-creatieproject 'Jij maakt de buurt!' in Enschede gemotiveerd raken verschilt sterk per factor. Geen van de vier gedragsprofielen, de Hobbyist, de Sociale, de Verantwoordelijke en de Leergierige ervaren een gelijke motivatie, afkomstig van het 'kunnen' participeren, 'willen' participeren en de 'mogelijkheid hebben' om te participeren.

Het CLEAR-model gaat uit van een standaardrelatie tussen Can do, Like to, Enabled to, Asked to en Responded to. Bij de vier gedragsprofielen lijkt deze standaard relatie echter niet naar voren te komen tussen de drie onderzochte categorieën, maar is er sprake van een combinatie van motieven, zoals ook te zien in de figuren 9 t/m 12. Niet alleen de combinatie van motieven varieert, ook de dikte van de pijl, en daarmee de sterkte van de relatie, verschilt per factor. Het varieert per gedragsprofiel hoe sterk de relatie tussen willen participeren en daadwerkelijk overgaan tot participatie in co-creatie is en wat de samenhang is tussen deze relatie en het kunnen participeren en de mogelijkheid hiertoe hebben.

De invloed die willen participeren, kunnen participeren en de mogelijkheid hebben om te participeren hebben op de uiteindelijke participatie van burgers in projecten van co-creatie is bij geen enkel gedragsprofiel hetzelfde en niet alle motieven lijken nodig voor een burger om over te gaan tot participatie. Ook zonder de aanwezigheid van motivatie vanuit 'kunnen' participeren of de 'mogelijkheid hebben' om te participeren voelen burgers zich gemotiveerd om te participeren in co-creatie, willen zij dit doen, en gaan zij hier daadwerkelijk toe over. Wel is het zo dat kunnen participeren en de mogelijkheid hiertoe hebben invloed kunnen hebben op de relatie tussen willen participeren en feitelijk deelnemen aan co-creatie. Er is dan sprake van een combinatie van motieven.

Niet elk van de onderzochte motieven lijkt daarmee nodig te zijn om te participeren in co-creatie en de motieven die burgers ervaren verschillen sterk. De

motieven willen, kunnen en de mogelijkheid hebben om te participeren in co-creatie worden niet allemaal in dezelfde mate en in dezelfde verhouding teruggevonden bij deelnemers van 'Jij maakt de buurt!' in Enschede.

5. Conclusie en discussie

In dit hoofdstuk zal eerst antwoord gegeven worden op de hoofdvraag. Uit dit antwoord zullen aanbevelingen volgen die gebruikt kunnen worden in het betrekken van burgers bij projecten van co-creatie. Vervolgens zal in de discussie beperkingen van dit onderzoek besproken worden, evenals suggesties voor vervolgonderzoek.

5.1. Conclusie

In dit onderzoek is gekeken naar welke combinatie van de motieven 'willen', 'kunnen' en de 'mogelijkheid hebben' om te participeren in co-creatie invloed hebben op daadwerkelijk participeren in het co-creatie project 'jij maakt de buurt!' in Enschede.

Uit stellingen die zijn opgesteld met behulp van Can do, Like to en Responded uit het CLEAR-model en middels de uitgevoerde Q-studie die is voorgelegd aan 32 respondenten (deelnemers aan 'Jij maakt de buurt!') zijn vier gedragsprofielen opgesteld. Uit deze profielen blijkt dat de motivatie om te participeren niet voor elke groep burgers hetzelfde is. 'Willen participeren' is voor alle vier de factoren van invloed op daadwerkelijk overgaan tot participatie in 'Jij maakt de buurt!' in Enschede. Voor zowel de Verantwoordelijke (F3) als de Leergierige (F4) is deze categorie uit het CLEAR-model het belangrijkste in hun motivatie om deel te nemen in projecten van co-creatie. 'Kunnen participeren' is voor maar een factor, namelijk de Hobbyist (F1), van invloed op hun motivatie om te co-creëren en vervolgens daadwerkelijk over gaan op participatie. Voor de Socialen (F1) komt de 'mogelijkheid om te participeren' het sterkst naar voren in hun motivatie, maar speelt het willen participeren ook een rol.

De motieven willen, kunnen en de mogelijkheid hebben om te participeren in co-creatie worden niet allemaal in dezelfde mate en in dezelfde verhouding teruggevonden bij deelnemers van 'Jij maakt de buurt!' in Enschede. Er is veelal sprake van een combinatie van motieven, waarbij willen deelnemen altijd een rol speelt, maar de invloed van 'kunnen' participeren en de 'mogelijkheid' hiertoe hebben per factor verschilt.

De vier gedragsprofielen variëren zo sterk in hun motivatie, dat er geen eenduidig antwoord te geven is op welke combinatie van motieven invloed heeft op daadwerkelijk

participeren in co-creatie. Wel speelt het willen participeren, de daadwerkelijke motivatie, altijd een rol in het overgaan tot participatie in co-creatie voor de deelnemers aan 'Jij maakt de buurt!'.

5.1.1. Aanbevelingen voor de praktijk

De aanbevelingen voor de praktijk zijn geadresseerd aan beleidsmakers die zich bezig houden met burgerparticipatie (zoals bijvoorbeeld wijkbudgetten, co-creatie of het right to challenge). Hoewel co-creatie een specifieke vorm van burgerparticipatie is, zullen de aanbevelingen voor elke vorm van participatie gebruikt kunnen worden, omdat ze gaan over hoe ingespeeld kan worden op de motivatie van burgers en deze motivatie te behouden voorafgaand en tijdens het participatieproces.

1. **Deelnemers participeren vanuit andere behoeften, houdt hier rekening mee.** De vier opgestelde gedragsprofielen laten alle vier hele andere redenen zien waarom burgers co-creëren: elke burger zoekt iets anders in zijn/haar deelname en heeft dan ook hele andere verwachtingen. Sundeen (1988) geeft aan dat persoonlijke eigenschappen een belangrijke rol spelen in de keuze om te gaan participeren. Het is daarom van belang om dit, zowel bij het ontwikkelen van beleid als tijdens het begeleiden van burgers in het proces van co-creatie, niet uit het oog te verliezen. Door rekening te houden met de behoefte die participanten vervult willen zien middels hun deelname, bijvoorbeeld sociale contacten opdoen of iets leren, wordt de motivatie van een grote groep burgers aangesproken en een diverse groep deelnemers verzameld.

Door het project van co-creatie zo in te richten dat er verschillende taken, werkzaamheden en verantwoordelijkheden zijn kunnen alle soorten participanten in het project iets vinden wat ze zoeken en daarmee hun behoefte vervullen (Alford, 2002). Daarnaast kunnen gevarieerde taken er voor zorgen dat participanten die snel verveeld raken, zoals de Hobbyist, of zichzelf willen ontwikkelen, zoals de Leergierige, hier ook over de langere termijn de mogelijkheid toe krijgen, waardoor de kans groter is dat zij zich voor een lange tijd binden aan het co-creatie project

2. **'Baadt het niet dan schaadt het niet' gaat niet op.** De overheid moet duidelijk voor ogen hebben wat zij wil bereiken met de projecten van co-creatie en dit goed

communiceren naar de burger toe. Wanneer projecten aan de kant van de overheid niet goed uitgevoerd worden bestaat de kans dat burgers hun motivatie verliezen en zij later niet bereid zijn opnieuw aan te haken. Ook schaadt dit het vertrouwen in de overheid in het algemeen. Bekkers (2012) schrijft dat gebrek aan vertrouwen dat betrokkenheid tot resultaten leidt een van de grootste redenen is dat burgers niet gaan participeren. Het is de taak van de initiërende overheidsorganisatie om duidelijk voor ogen te hebben wat men wil bereiken met een project en op welke manier dit gedaan kan worden. Zeker omdat alleen de Verantwoordelijken aangeven vanuit een gevoel van burgerplicht te handelen, is het zaak de andere drie groepen burgers niet kwijt te raken door falend beleid.

3. **Overvraag niet en biedt begeleiding.** Uit dit onderzoek blijkt dat niet elke groep respondenten zich even thuis of zelfverzekerd voelt in het project van co-creatie. Daarnaast geven groepen respondenten aan vaak niet genoeg tijd te hebben. Er wordt daarmee op een dunne lijn gebalanceerd van het bieden van voldoende autonomie aan de ene kant en het niet overvragen aan de andere. Volgens Alford (2002) zullen burgers minder snel bereid zijn te participeren in co-creatie wanneer meedoen veel moeite kost. Door niet te overvragen wordt voorkomen dat burgers co-creëren gaan zien als een 'moetje' dat veel moeite kost, waardoor zij hun motivatie verliezen.

Volgens Van Eijk en Gascó (2018) zullen burgers die zich verbonden voelen met de gemeenschap zich sneller richten op co-creatie. Door het vastleggen van duidelijke doel- en taakstellingen wordt voorkomen dat burgers overvraagd worden en teleurgesteld raken in de overheid en daardoor hun gevoel van binding en burgerplicht verliezen. Juist voor participanten als de Verantwoordelijke en de Sociale waren motieven als binding met de gemeenschap en overheid erg belangrijk in hun motivatie om te participeren. Wanneer de gemeente duidelijke verwachtingen en richtlijnen opstelt wordt er voorkomen dat burgers met een kluitje het riet in worden gestuurd en krijgen zij tegelijkertijd genoeg vrijheid om, binnen de richtlijnen, hun eigen ideeën tot bloei te brengen en aan te dragen voor, in dit geval, een wijkbudget.

4. **Creëer een gemeenschappelijk doel.** Een gezamenlijk doel zorgt voor een hoger saamhorigheidsgevoel, wat volgens Tyler (2003) weer meer burgers aan kan

zetten tot participatie in projecten van co-creatie. Burgers die op zoek zijn naar verbondenheid zullen sneller deelnemen aan co-creatie, omdat de sociale contacten die zij opdoen door participatie voor deze groep verbindend werken. Door hun solidaire prikkels aan te spreken raken burgers volgens Alford (2002) meer gemotiveerd om deel te nemen en neemt het verantwoordelijkheidsgevoel jegens het project toe. Tyler (2003) beaamt dit, volgens hem zorgt een *sense of ownership* voor gemotiveerde burgers.

Een gemeenschappelijk doel creëren kan lastig zijn, omdat 'de wijk verbeteren' een breed begrip is, waar elke participant andere visies op kan hebben. Bekkers en Meijer (2010) stellen echter dat burgers gemotiveerd raken wanneer zij het publieke belang kunnen dienen. Het verbeteren van de wijk valt hier onder en zal daarom voor een groep burgers aansprekend zijn. 'Leren' kan ook als doel aangemerkt worden. Co-creatie vindt immers sneller plaats in gemeenschappen die gebruik kunnen maken van elkaar sociaal kapitaal (Schafft & Brown, 2000).

Het is bij het creëren van een doelstelling wel van belang om rekening te houden met het feit dat door een doelstelling als deze er enkel een bepaalde groep burgers (in dit geval de Leergierigen of de Verantwoordelijken) aangetrokken wordt, over de exacte invulling moet daarom goed nagedacht worden.

5. **Maak participeren leuk.** Het is een open deur, maar alle vier de groepen respondenten gaven aan te participeren in co-creatie omdat zij dit leuk vinden. Door een duidelijk, transparant en toegankelijk proces met heldere communicatie tussen burgers wordt er niemand gepasseerd en blijft het deelnameproces laagdrempelig, leerzaam en leuk, waardoor het makkelijker is participanten aan boord te houden. Bakker et al. (2012) en Brandsen en Pestoff (2012) stelden al dat een lastig proces ontmoedigend werkt en laagdrempelige toegang tot het proces deelname juist aanmoedigt. Door participeren makkelijk, leuk en lonend te maken raken, ook volgens Alford (2002), burgers steeds meer gemotiveerd om te participeren. Zeker voor bijvoorbeeld Hobbyisten is het erg belangrijk om het proces leuk te houden. Zij zullen anders snel een andere bezigheid gaan zoeken en een te hoge doorstroom binnen de wijkraden kan zorgen voor verdwijnen van kennis en ervaring en het mislopen van informatie bij de overdracht.

Volgens Pestoff (2012) zijn burgers alleen bereid om te participeren wanneer dit over een onderwerp gaat dat voor de burger relevant is. Wanneer de uitkomst van een co-creatieproces burgers direct raakt zijn zij sneller geneigd tot deelname. Door projecten van participatie op te starten met interessante, relevante en voor burgers ook spannende onderwerpen kan een groep enthousiaste, participerende mensen verzameld worden die op die manier ervaren dat participeren leuk is. Zij zullen dan ook blijven participeren wanneer het over onderwerpen gaat die hen minder raken, omdat zij ervaren hebben dat het proces van deelname voor hen een interessante activiteit is en hen voldoening geeft. Daarnaast kunnen enthousiaste participanten een kettingreactie teweeg brengen en het goede voorbeeld geven aan vrienden en familie. Volgens Sundeen (1988) werkt dit motiverend voor burgers om te gaan participeren in co-creatie.

5.2. Discussie

In dit onderzoek is gekeken naar wat deelnemers van 'Jij maakt de buurt!' in Enschede precies motiveert om deel te nemen aan dit project. Vanwege de kleine doelgroep en de gebruikte methode is het onderzoek niet externe valide, oftewel generaliseerbaar, wat betekent dat de besproken gedragsprofielen en aanbevelingen mogelijk niet voor een grotere populatie van participanten in projecten van co-creatie gelden. De validiteit van dit onderzoek had daarnaast gewaarborgd kunnen worden door achteraf aan de respondenten te vragen of zij zich herkennen in het gedragsprofiel van de factor waarop zij geladen zijn. Dat is in dit onderzoek niet gebeurd.

Ook is het wat betreft de populatie goed om in het achterhoofd te houden dat Enschede een stad in het oosten van Nederland is: hier zijn principes als *noaberschap* en saamhorigheid vaak meer in de samenleving verweven dan in bijvoorbeeld de Randstad (Koppe & Bouma, 2017). Hoewel niet alle gedragsprofielen aangeven te participeren vanuit gemeenschapszin, zou dit in Enschede wel een grotere rol kunnen spelen in de motivatie van burgers dan in andere plekken in Nederland.

Daarnaast zijn de resultaten van dit onderzoek sterk afhankelijk van de literatuur en het gebruikte concourse. Door motieven voor burgers om deel te nemen in projecten van co-creatie in te delen aan de hand van het CLEAR-model zijn stellingen die op het eerste oog goed bij elkaar passen toch onder een andere categorie ingedeeld. Zo vallen

het willen participeren omdat men zich wil inzetten voor de gemeenschap of participeren ziet als burgerplicht (S2; S3) onder 'Like to', terwijl deelname zien als norm binnen de gemeenschap onder (S21) 'Enabled to' valt. Een andere indeling van de stellingen, of gebruik van een ander concourse, had daarmee hoogstwaarschijnlijk andere gedragsprofielen laten zien.

Ondanks uitgebreide controle van de stellingen zijn twee stellingen uiteindelijk toch dubbelzinnig geformuleerd. Het gaat hier om de stellingen over het goede voorbeeld krijgen van vrienden en familie (S16; S17). Deze stellingen zijn door bijna alle respondenten op 'weet niet/neutraal' geladen en dit kan voortkomen uit het feit dat uit de stellingen niet duidelijk wordt of respondenten niet het goede voorbeeld krijgen van vrienden of familie en zij daardoor niet gemotiveerd kunnen raken hierdoor, of dat zij wel het goede voorbeeld krijgen maar dat dit weinig doet voor hun motivatie.

Afsluitend is er in dit onderzoek een factoranalyse uitgevoerd met vier factoren. Een analyse met drie factoren zorgt ervoor dat het gedragsprofiel van de Hobbyist veel minder duidelijk naar voren komt. Daarnaast wordt bij het gebruik van drie factoren ook de relatie tussen willen participeren en daadwerkelijk participeren in co-creatie minder sterk aangetoond. Een onderzoek op basis van drie factoren had daardoor een andere conclusie op kunnen leveren²². Hoewel de keuze voor het gebruik van vier factoren gebaseerd is op wetenschappelijke literatuur, is het belangrijk om te beseffen dat het opvragen van minder factoren andere factorladingen en, als gevolg daarvan, andere relaties tussen willen, kunnen en de mogelijkheid hebben om te participeren en daadwerkelijk participeren in co-creatie kan laten zien.

5.2.1. Suggesties voor vervolgonderzoek

Allereerst is, zoals besproken is dit onderzoek vanwege de gebruikte methode niet generaliseerbaar naar de gehele populatie. Een vervolgonderzoek met enquêtes, waarbij deze onderzoeksresultaten als hypothese gebruikt kunnen worden zorgt er voor dat de onderzoeksresultaten wel generaliseerbaar zijn en de gevonden opvattingen zo voor de hele populatie gelden, waar vervolgens ook bredere aanbevelingen uit naar voren kunnen komen. Q-methodologie kan namelijk niet uitsluiten dat respondenten buiten de

²² Zie voor een uitgebreide analyse van het verschil tussen drie en vier factoren

steekproef een ander discourse hebben en daarmee niet binnen de opgestelde profielen vallen (Van Eijk & Steen, 2014).

Een volgende suggestie voor vervolgonderzoek kan, in kwalitatieve vorm, aanvulling zijn op de eerste suggestie: onderzoeken hoe de verschillende motieven in de praktijk werken. Stopt de Hobbyist daadwerkelijk met participeren in co-creatie als hij/zij het niet meer leuk vindt? Wat wil de Leergierige precies aan kennis en vaardigheden uit het proces halen? Door te kijken of de motieven daadwerkelijk terug te vinden zijn in het gedrag van participanten kan hier in het opstellen van beleid rekening mee worden gehouden en wordt beter aan de verwachtingen van burgers voldaan.

Ten derde is in dit onderzoek gebruikt gemaakt van het CLEAR-model om het concourse te bepalen en vervolgens de stellingen mee te selecteren. Stellingen die gaan over Asked to en Responded to uit het model zijn in dit onderzoek niet meegenomen. Omdat uit dit onderzoek blijkt dat burgers niet alle aspecten van het CLEAR-model even sterk hoeven te ervaren om te co-creëren kan het interessant zijn om in volgend onderzoek alle categorieën, of een andere combinatie, uit het CLEAR-model voor te leggen, om te onderzoeken hoe de samenhang tussen andere categorieën de motivatie van respondenten beïnvloedt.

Daarnaast zijn er in de literatuur meer motieven te vinden voor burgers om deel te nemen in projecten van co-creatie dan de 26 die in dit onderzoek zijn verwerkt tot stellingen en voorgelegd aan de respondenten. Stellingen die buiten Can do, Enabled to en Asked to uit het CLEAR-model vallen, zijn immers niet meegenomen in dit onderzoek. Vervolgonderzoek naar gedragsprofielen van burgers die participeren in projecten van co-creatie zou daarom de Q-set op een andere manier op kunnen bouwen, bijvoorbeeld aan de hand van uitspraken en ervaringen van burgers die deel hebben genomen aan projecten van co-creatie. Dit zou hele andere gedragsprofielen op kunnen leveren.

Ook is het mogelijk om met dezelfde stellingen het onderzoek op een andere groep respondenten uit te voeren. Uit de literatuur (o.a. De Graaf en Exel (2008) en Jedeloo & Van Staa (2019)) blijkt namelijk dat het door de gebruikte methode niet op voorhand duidelijk is of bij een nieuwe groep respondenten (bijvoorbeeld participanten in een ander project van co-creatie) dezelfde uitkomst, dezelfde gedragsprofielen, naar voren komen. Door het onderzoek een aantal keer te herhalen zouden de opgestelde

gedragsprofielen bevestigd of ontkracht kunnen worden en zouden er bijvoorbeeld regionale verschillen blootgelegd kunnen worden.

Afsluitend is in dit onderzoek enkel gekeken naar motieven van burgers die al participeerden in projecten van co-creatie. Omdat overheden zich steeds meer terugtrekken en burgerparticipatie als vanzelfsprekend gaan zien kan vervolgonderzoek juist kijken naar waarom burgers niet participeren, zodat daaruit aanbevelingen kunnen volgen om groepen die niet deelnemen in co-creatie toch te motiveren een bijdrage te leveren. Dit zou kunnen middels kwalitatief onderzoek, bijvoorbeeld in een aantal van de zeventien buurten in Enschede waar geen wijkraad is opgericht en de bewoners zodoende niet participeren in 'Jij maakt de buurt!'. Door deze groep te vragen waarom zij niet deelnemen aan co-creatie en vervolgens te onderzoeken wat hen zou helpen om wel deel te nemen kan er beleid opgesteld worden om burgers te activeren tot co-creatie.

Literatuur

- Akkerman, T. (2004). Democratisering in perspectief. De deliberatieve democratie. In Engelen, E.R. & Sie Dhian, M. (Red.). *De staat van de democratie. Democratie voorbij de staat* (pp. 285-296). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Alford, J. (2002). Why do public-sector clients coproduce? Toward a contingency theory. *Administration & Society*, 34(1), 32-56.
- Alford, J. (2009). *Engaging public sector clients: From service-delivery to co-production*. Springer.
- Arnstein, S.R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35 (4), 216-224.
- Bakker, J., Denters, B., Oude Vrielink, M. & Klok, P.J. (2012). Citizens' Initiatives: How Local Governments Fill their Facilitative Role, *Local Government Studies*, 38:4, 395-414, DOI: 10.1080/03003930.2012.698240.
- Bekkers, V. & Meijer, A. (2010). *Cocreatie in de publieke sector: een verkennend onderzoek naar nieuwe, digitale verbindingen tussen overheid en burger*. Boom Juridische Uitgevers, Den Haag.
- Bekkers, V.J.J.M. (2012). *Beleid in beweging. Achtergronden, benaderingen, fase en aspecten van beleid in de publieke sector*. Tweede, herziene druk. Boom Lemma uitgevers, Den Haag.
- Bishop, P. & Davis, G. (2002). Mapping public participation in policy choices. *Australian Journal of Public Administration*, 61, 4-29.
- Boluijt, B., & Graaf, L. de. (2010). Preaching empowerment, practicing participation: The use of empowerment and citizen participation in Dutch local democracies. *Tilburgse School voor Politiek en Bestuur*, 1-20.
- Bovaird, T. (2007). Beyond Engagement and Participation: User and Community Coproduction of Public Services. *Public Administration Review*, 67(5), 846–860. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00773.x>
- Bovaird, T., & Loeffler, E. (2012). From engagement to co-production: The contribution of users and communities to outcomes and public value. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 23(4), 1119-1138.
- Brown, S.R. (1980), *Political Subjectivity; Applications of Q Methodology in Political Science*, New Haven: Yale University.

- Bruijn, T., de, Straatman, E.G.P., Kuyper, J., Klein Braskamp, Y., & Boswinkel, K. (2013). Werken met wijkbudgetten in Enschede. Saxion Enschede.
- Bruijn, T., de, Lier, G. & Straatman, E.G.P. (2017). Evaluatie wijkbudgetten Enschede 2017. Saxion Enschede.
- Cooke, M. (2000). Five arguments for deliberative democracy. *Political studies*, 48(5), 947-969.
- Danesh, A.D., Baumann A. & Cordingley L. (2008), 'Q-Methodology in Nursing Research: A Promising Method for the Study of Subjectivity', *Western Journal of Nursing Research*, 30, (6), pp. 759-773.
- Denters, S.A.H. & Geurts, P.A.Th.M. (1998). *Lokale democratie in Nederland. Burgers en hun gemeentebestuur*. Bussum. Coutinho.
- Edelenbos, J., & Monnikhof, R. (2001). *Lokale interactieve beleidsvorming: een vergelijkend onderzoek naar de consequenties van interactieve beleidsvorming voor het functioneren van lokale democratie*. Lemma.
- Edelenbos, J., Teisman, G.R. & Reuding, M. (2001). *Interactieve beleidsvorming als sturingsopgave*. InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster.
- Eijk, C.J.A., van & Steen, T.P.S. (2014). Why People Co-Produce: Analysing citizens' perceptions on co-planning engagement in health care services, *Public Management Review*, 16:3, 358-382, DOI: 10.1080/14719037.2013.841458.
- Eijk C.J.A. van & Gascó M. (2018), Unravelling the Co-Producers. Who are They and What Motivations do They Have?. In: Brandsen T., Verschuere B., Steen T. (Eds.) *Co-production and Co-creation: Engaging citizens in public services*. New York: Routledge. 63-76.
- Exel, N.J.A., van. & Graaf, G. de. (2006). Q methodology: a sneak preview. Geraadpleegd op 18 april 2020 van https://www.researchgate.net/profile/Gjalt_Graaf/publication/228574836_Q_Methodology_A_Sneak_Preview/links/02bfe50f946fc9978b000000.pdf.
- Fung, A., & Wright, E. (2001). Deepening Democracy: Innovations in Empowered Participatory Governance. *Politics & Society*, 29(1), 5-41.
- Gebauer, H., Johnson, M., & Enquist, B. (2010). Value co-creation as a determinant of success in public transport services. *Managing Service Quality: An International Journal*, 20(6), 511–530. <https://doi.org/10.1108/09604521011092866>.

- Gemeente Enschede (2010). *Vertrouwen in Enschede 2010-2014*. Coalitieakkoord PvdA, VVD, CDA en Burgerbelangen Enschede (BBE). 1 april 2010.
- Gemeente Enschede. (z.j.). *Subsidie wijkbudgetten*. Geraadpleegd op 22 mei 2020, van <https://www.enschede.nl/bestuur/subsidies/subsidie-wijkbudgetten>.
- Habermas, J. (1994). Three normative models of democracy. *Constellations*, 1(1), 1-10.
- Jedeloo, S. & Staa, A., van. (2016). Q-methodologie, een werkelijke mix van kwalitatief en kwantitatief onderzoek? *Tijdschrift voor kwalitatief onderzoek*, 14(2).
- Jij maakt de buurt!*. (z.j.). Geraadpleegd op 21 mei 2020, van <https://www.jijmaaktdebuurt.nl/hoewerkthet/allebuurten/>.
- Koppe, I., & Bouma K. (2017, 24 november). Bestaat de kloof tussen de Randstad en het platteland wel? *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 7 augustus 2020, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/bestaat-de-kloof-tussen-de-randstad-en-het-platteland-wel~b93533bb/>.
- Koster, Y., de, & Hendriksma, M. (2018, 28 september). Lokale democratie heeft onderhoud nodig. *Binnenland Bestuur*. Geraadpleegd op 23 februari 2020, van <https://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/nieuws/lokale-democratie-heeft-onderhoud-nodig.9597865.lynkx>.
- Krogh, G. von, Haefliger, S., Spaeth, S., & Wallin, M. (2012). Carrots and Rainbows: Motivation and Social Practice in Open Source Software Development. *MIS Quarterly*, 36(2), 649. <https://doi.org/10.2307/41703471>.
- Lachmund, J. (1998). Between Scrutiny and Treatment: Physical Diagnosis and the Restructuring of 19th Century Medical Practice. *Sociology of Health & Illness* 20(6), 779–801. doi:10.1111/1467-9566.00129.
- Lowndes, V., Pratchett, L., & Stoker, G. (2006). Diagnosing and Remediating the Failings of Official Participation Schemes: The CLEAR Framework. *Social Policy and Society*, 5(2), 281-291.
- May, J. (2006). Ladders, stars and triangles - old and new theory for the practice of public participation: The journal of the market research society. *International Journal of Market Research*, 48(3), 305-319.
- Mckeown, B.B., & Thomas, D. (2013). *Q methodology*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

- Michels, A. M. B., (2006). Citizen participation and democracy in the Netherlands. *Democratization*, 13(2), 323 – 339. <https://doi.org/10.1080/13510340500524067>.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2019, 16 augustus). *Decentralisatie van overheidstaken naar gemeenten*. Geraadpleegd op 16 februari 2020, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gemeenten/decentralisatie-van-overheidstaken-naar-gemeenten>.
- Minkman, E. & Molenveld A. (2020). Q-methodologie als methode om beleid te beschrijven, te ontwikkelen of te evalueren. *Beleidsonderzoek Online*. Doi: [10.5553/BO/221335502020000001001](https://doi.org/10.5553/BO/221335502020000001001).
- Ostrom, E. (1996). Crossing the Great Divide: Co-Production, Synergy, and Development. *World Development* 24(6), 1073–1087. doi:[10.1016/0305-750X\(96\)00023-X](https://doi.org/10.1016/0305-750X(96)00023-X).
- Pateman, C. (1970). *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Roberts, N.C. (2008). *The Age of Direct Citizen Participation*. M.E. Sharpe. Armonk: New York.
- Sociaal Cultureel Planbureau. (2014). *Burgermacht op eigen kracht*. Geraadpleegd van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2014/Burgermacht_op_eigen_kracht.
- Schafft, K. A., & Brown, D.L. (2000). Social Capital and Grassroots Development: The Case of Roma Self- Governance in Hungary. *Social Problems* 47(2), 201–219. doi:[10.2307/3097198](https://doi.org/10.2307/3097198).
- Stokkom, B.A.M. van. (2013) *Frontlijnwerk met potentie. Buurtveiligheidsteams in Amsterdam*. Den Haag: Boom Lemma.
- Sundeen, R. (1988). Explaining Participation in Co-Production – A Study of Volunteers. *Social Science Quarterly* 69(3), 547–568.
- Thiel, S. van. (2010). *Bestuurskundig onderzoek*. Bussum, Nederland: Coutinho.
- Tyler, N. (2003). Practical experience of public participation: evidence from methodological experiments. *Innovation*, 16, 253-270.
- Uitermark, J., & Duyvendak, J.W. (2008). Civilising the city: Populism and revanchist urbanism in Rotterdam. *Urban Studies*, 45(7), 1485-1503.
- Vanleene, D., Voets, J., & Verschuere, B. (2017). Co-producing a nicer neighbourhood:

- Why do people participate in local community development projects. *Lex Localis*, 15(1), 111-132.
- Vargo, S.L., & Lusch, R.F. (2008). Service-dominant logic: continuing the evolution. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 36(1), 1-10.
- Verba, S., Schlozman, K.L. & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: civic voluntarism in American politics*, Harvard University Press.
- Verschuere, B., Brandsen, T., & Pestoff, V. (2012). Co-production: The state of the art in research and the future agenda. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 23(4), 1083-1101.
- Volkskrant, De. (2013, 16 november). 'Participatiesamenleving' verkozen tot woord van het jaar 2013. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 10 februari 2020 via <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/participatiesamenleving-verkozen-tot-woord-van-het-jaar-2013~b9220ce9/>.
- VNG. (z.j.). *Hoe verandert de relatie tussen overheid en bewoners?* Geraadpleegd op 10 februari 2020 via <https://vng.nl/artikelen/hoe-verandert-de-relatie-tussen-overheid-en-bewoners>.
- Voorberg, W.H., Bekkers, V.J.J.M., & Tummers, L.G. (2014). A Systematic Review of Co-Creation and Co-Production: Embarking on the social innovation journey. *Public Management Review*, 17(9), 1333–1357.
<https://doi.org/10.1080/14719037.2014.930505>.
- VVD & PvdA. (2012). *Bruggen bouwen – Regeerakkoord VVD - PvdA*. Geraadpleegd op 10 februari 2020 via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2012/10/29/regeerakkoord>.
- Watts, S. & Stenner, P. (2012). Doing Q methodology: theory, method and interpretation. *Qualitative Research in Psychology*, 2, 67-91.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (2012). *Vertrouwen in Burgers*. Amsterdam, Nederland: Amsterdam University Press.
- Wijdeven, T.M.F., van de. (2012). *Doe democratie: over actief burgerschap in stadswijken*. Delft: Eburon
- Wijdeven, T.M.F., van de, Hendriks, F. & Oude Vrielink, M. (2010). *Burgerschap in de doe-democratie*. Den Haag: Nicis Instituut.

Wijnhoven, F., Ehrenhard, M., & Kuhn, J. (2015). Open government objectives and participation motivations. *Government Information Quarterly*, 32(1), 30-42.

Wise, S., Paton, R. A., & Gegenhuber, T. (2012). Value co-creation through collective intelligence in the public sector. *VINE*, 42(2), 251–276.

<https://doi.org/10.1108/03055721211227273>

Bijlage 1. Overwegingen bij gebruik van vijf of vier factoren

De literatuur (o.a. Brown (1980) en Watts & Stenner (2012)) raadt aan om vijf factoren te laden als er gebruikt wordt gemaakt van 25 tot 30 stellingen. In dit onderzoek zijn er 26 stellingen aan de respondenten voorgelegd, waardoor vijf factoren een logische keus leek. In eerste instantie is er dan ook voor gekozen om de centroid factoranalyse met vijf factoren uit te voeren. Bij het *flaggen* van de factoren, waarbij een significantieniveau van $p < 0.01$ bij 0,51 gehanteerd werd²³ bleek echter dat het laden van vijf factoren ervoor zorgde dat er op factor 1 maar een respondent geladen kon worden (zie tabel 13).

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Eigenvalue	6.3936	3.2964	2.2318	2.1025	1.8842
% Verklaarde variantie	20	10	7	7	6
Aantal geladen respondenten	1	4	4	7	3

Tabel 12. Verantwoording vijf factoren.

Brown (1980) stelt dat een factor relevant is bij twee of meer factorladingen, een *eigenvalue* voor rotatie van meer dan een ($EV > 1.00$) en een cumulatieve verklaarde variantie (*explained variance*) van 35 – 40%. Omdat op factor 1 maar een respondent geladen is, had hier al de keuze gemaakt kunnen worden om verder te gaan met de analyse met het gebruik van vier factoren. Om zeker te zijn van deze keuze zijn echter ook nog de eigenvalue voor rotatie van de factoren en de cumulatieve verklaarde variantie bekeken. Hoewel de EV bij alle vijf de factoren aan de eis van Brown voldeed en hoger is dan 1, is de cumulatieve verklaarde variantie met 50% te hoog. De te hoge verklaarde variantie en het feit dat een factor met maar een enkele respondent geen sterke basis zou vormen voor een gedragsprofiel heeft er voor gezorgd dat dit onderzoek uiteindelijk met vier factoren is uitgevoerd.

²³ $p < 0.01$ bij $2.58 * (\frac{1}{\sqrt{n}})$, waarbij n = het aantal stellingen

Bijlage 2. Factorladingen per Q-sort

Q-sort	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
1.	0.647*	0.3729	0.1468	0.1764
2.	-0.0017	0.1643	0.3264	0.4683
3.	-0.2775	0.2957	-0.0127	0.3264
4.	0.7200*	-0.1359	0.4773	0.4096
5.	0.3904	-0.2720	0.1596	0.5348*
6.	-0.3114	0.2210	0.5906*	0.0288
7.	-0.5483*	0.3286	0.0737	0.2830
8.	0.6049*	0.0894	0.0332	0.1230
9.	0.1612	0.5259*	0.1424	0.4821
10.	0.1725	0.2812	-0.0362	0.6251*
11.	0.0073	0.8066*	0.0926	0.0758
12.	0.1451	0.0049	0.6780*	0.1672
13.	0.2690	-0.0938	0.5675	0.1025
14.	-0.1018	0.0939	0.5291*	0.4355
15.	-0.0139	0.1686	0.3978	-0.0088
16.	0.2548	-0.0568	0.4322	0.4739
17.	-0.0910	0.5796*	0.1426	0.0669
18.	-0.2278	-0.1843	0.4377	0.1537

19.	-0.0649	0.0923	0.0760	0.6150*
20.	0.1475	0.2149	0.0028	0.3255
21.	0.0798	-0.0467	0.3492	0.4816
22.	0.5262*	-0.4147	-0.1160	-0.0097
23.	0.0786	-0.2126	-0.1252	0.6946*
24.	-0.1796	0.5867*	0.3611	0.0142
25.	-0.0217	-0.1823	0.4079	-0.0775
26.	0.1408	-0.4854	0.1120	0.5823*
27.	0.1408	0.1107	0.3430	0.1832
28.	0.2749	0.0828	0.0897	0.6047*
29.	0.2443	0.1971	0.5842*	0.0578
30.	-0.0752	0.0145	0.3159	0.04813
31.	0.4516	0.1136	-0.0098	0.3525
32.	-0.0967	-0.1304	0.4225	0.5479*
% verklaarde variantie	9	9	11	14

Tabel 13. Factorladingen per Q-sort.²⁴

²⁴ X geeft de resultaten aan die zijn gemarkeerd voor de varimax-rotatie.

Bijlage 3. Q-sort waarden per statement (factor arrays)

Sorts	F1	F2	F3	F4
1. Ik voel mij verbonden met de overheid.	-2	1	-3	0
2. Ik vind het belangrijk iets voor mijn gemeenschap te doen.	1	3	2	1
3. Ik vind dat deelnemen bij mijn burgerplicht hoort.	-2	0	-1	2
4. Ik wil mijn vaardigheden inzetten.	0	0	1	2
5. Ik vind het leuk om deel te nemen.	3	1	3	3
6. Ik haal voldoening uit het eindresultaat.	2	-1	1	2
7. Ik heb een persoonlijk belang bij de uitkomst.	0	-3	-1	1
8. Ik wil nieuwe vaardigheden leren.	0	-1	-1	3
9. Ik wil nieuwe sociale contacten opdoen.	-1	2	1	0
10. Ik heb de tijd om deel te nemen.	3	-2	-3	0
11. Ik heb de financiële ruimte om deel te nemen.	1	0	-1	-3
12. Ik beschik over vaardigheden die waardevol zijn voor het project.	1	-1	1	1
13. Ik geloof in mijn eigen bijdrage aan dit project.	2	0	2	-1
14. Ik beschik over kennis die waardevol is voor het project.	2	-1	0	0
15. Ik weet wat mijn gemeenschap nodig heeft.	-3	-1	1	0
16. Ik krijg het goede voorbeeld van mijn familie.	-2	-2	-2	-1
17. Ik krijg het goede voorbeeld van mijn vrienden.	0	-2	0	-1

18. Ik ervaar groepsdruk om deel te nemen.	-1	-3	-1	-2
19. Mijn gemeenschap stimuleert mij tot participatie.	-3	0	0	-2
20. Ik wil mij meer verbonden voelen met mijn gemeenschap.	-1	3	0	-1
21. Ik zie deelnemen als de norm in mijn gemeenschap.	-1	2	-2	-2
22. Ik vind het mijn verantwoordelijkheid om deel te nemen.	-1	2	3	-1
23. Ik vind het eindresultaat mijn verantwoordelijkheid.	0	1	2	-3
24. Ik begrijp het proces van deelname.	0	1	0	1
25. Ik beschik over genoeg informatie om deel te nemen.	1	0	0	1
26. Ik hoef weinig moeite te steken in deelname.	1	1	-2	0

Tabel 14. Geïdealiseerde Q-sort (factor array) bij vier factoren.

Bijlage 4. Geïdealiseerde Q-sort voor de Hobbyist

Motiveert mij het minst

Motiveert mij het meest

	-3	-2	-1	0	1	2	3
Ik weet wat mijn gemeenschap nodig heeft.	Ik voel mij verbonden met de overheid.	Ik wil nieuwe sociale contacten opdoen.	Ik wil mijn vaardigheden inzetten.	Ik vind het belangrijk iets voor mijn gemeenschap te doen.	Ik haal voldoening uit het eindresultaat.	Ik vind het leuk om deel te nemen.	
Mijn gemeenschap stimuleert mij tot participatie.	Ik vind dat deelnemen bij mijn burgerplicht hoort.	Ik ervaar groepsdruk om deel te nemen.	Ik heb een persoonlijk belang bij de uitkomst.	Ik heb de financiële ruimte om deel te nemen.	Ik geloof in mijn eigen bijdrage aan dit project.	Ik heb de tijd om deel te nemen.	
	Ik krijg het goede voorbeeld van mijn familie.	Ik wil mij meer verbonden voelen met de gemeenschap.	Ik wil nieuwe vaardigheden en leren.	Ik beschik over vaardigheden en die waardevol zijn voor het eindresultaat.	Ik beschik over kennis die ik waardevol vind voor het project.		
		Ik zie deelnemen als de norm in mijn gemeenschap.	Ik krijg het goede voorbeeld van mijn vrienden.	Ik beschik over genoeg informatie om deel te nemen.			
		Ik vind het mijn verantwoordelijkheid om deel te nemen.	Ik vind het eindresultaat mijn verantwoordelijkheid.	Ik hoef weinig moeite te steken in deelname.			
			Ik begrijp het proces van deelname.				

Figuur 12. Q-sort voor de Hobbyist (F1).

Bijlage 5. Geïdealiseerde Q-sort voor de Sociale

Motiveert mij het minst

Motiveert mij het meest

	-3	-2	-1	0	1	2	3
	Ik heb een persoonlijk belang bij de uitkomst.	Ik heb de tijd om deel te nemen.	Ik haal voldoening uit het eindresultaat.	Ik vind dat deelnemen bij mijn burgerplicht hoort.	Ik voel mij verbonden met de overheid.	Ik wil nieuwe sociale contacten opdoen.	Ik vind het belangrijk iets voor mijn gemeenschap te doen.
	Ik ervaar groepsdruk om deel te nemen.	Ik krijg het goede voorbeeld van mijn familie.	Ik wil nieuwe vaardigheden en leren	Ik wil mijn vaardigheden en inzetten.	Ik vind het leuk om deel te nemen.	Ik zie deelnemen als de norm in mijn gemeenschap.	Ik wil mij meer verbonden voelen met de gemeenschap.
		Ik krijg het goede voorbeeld van mijn vrienden.	Ik beschik over vaardigheden en die waardevol zijn voor het eindresultaat.	Ik heb de financiële ruimte om deel te nemen.	Ik vind het eindresultaat mijn verantwoordelijkheid.	Ik vind het mijn verantwoordelijkheid om deel te nemen.	
			Ik beschik over kennis die ik waardevol vind voor het project.	Ik geloof in mijn eigen bijdrage aan dit project.	Ik begrijp het proces van deelname.		
			Ik weet wat mijn gemeenschap nodig heeft.	Mijn gemeenschap stimuleert mij tot participatie.	Ik hoef weinig moeite te steken in deelname.		
				Ik beschik over genoeg informatie om deel te nemen.			

Figuur 13. Q-sort van de Sociale (F2).

Bijlage 6. Geïdealiseerde Q-sort voor de Verantwoordelijke

Motiveert mij het minst

Motiveert mij het meest

	-3	-2	-1	0	1	2	3
	Ik voel mij verbonden met de overheid.	Ik krijg het goede voorbeeld van mijn familie.	Ik vind dat deelnemen bij mijn burgerplicht hoort.	Ik beschik over kennis die ik waardevol vind voor het project.	Ik wil mijn vaardigheden en inzetten.	Ik vind het belangrijk iets voor mijn gemeenschap te doen.	Ik vind het leuk om deel te nemen.
	Ik heb de tijd om deel te nemen.	Ik zie deelnemen als de norm in mijn gemeenschap.	Ik heb een persoonlijk belang bij de uitkomst.	Ik krijg het goede voorbeeld van mijn vrienden.	Ik haal voldoening uit het eindresultaat.	Ik geloof in mijn eigen bijdrage aan dit project.	Ik vind het mijn verantwoordelijkheid om deel te nemen.
		Ik hoef weinig moeite te steken in deelname.	Ik wil nieuwe vaardigheden en leren	Mijn gemeenschap stimuleert mij tot participatie.	Ik wil nieuwe sociale contacten opdoen.	Ik vind het eindresultaat mijn verantwoordelijkheid.	
			Ik heb de financiële ruimte om deel te nemen.	Ik wil mij meer verbonden voelen met de gemeenschap.	Ik beschik over vaardigheden en die waardevol zijn voor het eindresultaat.		
			Ik ervaar groepsdruk om deel te nemen.	Ik begrijp het proces van deelname.	Ik weet wat mijn gemeenschap nodig heeft.		
				Ik beschik over genoeg informatie om deel te nemen.			

Figuur 14. Q-sort van de Verantwoordelijke (F3).

Bijlage 7. Geïdealiseerde Q-sort voor de Leergierige

Motiveert mij het minst

Motiveert mij het meest

-3	-2	-1	0	1	2	3
Ik heb de financiële ruimte om deel te nemen.	Ik ervaar groepsdruk om deel te nemen.	Ik geloof in mijn eigen bijdrage aan dit project.	Ik voel mij verbonden met de overheid.	Ik vind het belangrijk iets voor mijn gemeenschap te doen.	Ik vind dat deelnemen bij mijn burgerplicht hoort.	Ik vind het leuk om deel te nemen.
Ik vind het eindresultaat mijn verantwoordelijkheid.	Mijn gemeenschap stimuleert mij tot participatie.	Ik krijg het goede voorbeeld van mijn familie.	Ik wil nieuwe sociale contacten opdoen.	Ik heb een persoonlijk belang bij de uitkomst.	Ik wil mijn vaardigheden inzetten.	Ik wil nieuwe vaardigheden leren
	Ik zie deelnemen als de norm in mijn gemeenschap.	Ik krijg het goede voorbeeld van mijn vrienden.	Ik heb de tijd om deel te nemen.	Ik vind het mijn verantwoordelijkheid om deel te nemen.	Ik haal voldoening uit het eindresultaat.	
		Ik wil mij meer verbonden voelen met de gemeenschap.	Ik beschik over kennis die ik waardevol vind voor het project.	Ik begrijp het proces van deelname.		
		Ik vind het mijn verantwoordelijkheid om deel te nemen.	Ik weet wat mijn gemeenschap nodig heeft.	Ik beschik over genoeg informatie om deel te nemen.		
			Ik hoef weinig moeite te steken in deelname.			

Figuur 15. Q-sort van de Leergierige (F4).

Bijlage 8. Factoranalyse met drie factoren

Hoewel de keuze voor vier factoren weloverwogen en met argumenten vanuit de literatuur gemaakt is, laat een factoranalyse met drie factoren hele andere resultaten zien. De EV en de cumulatieve verklaarde variantie voldoen aan de eisen van Brown (199), maar er zijn wel zestien respondenten die niet op een factor geladen kunnen worden (tegenover twaalf bij vier en vijf factoren).

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Eigenvalue	6.3936	3.2964	2.2318
% Verklaarde variantie	20	10	7
Aantal geladen respondenten	9	5	3

Tabel 15. Verantwoording drie factoren.

Wanneer er gedragsprofielen voor drie factoren opgesteld worden zien we in de onderscheidende stellingen opnieuw een Sociale (ook hier F2) en een Verantwoordelijke (ook hier F3) terug. Dat de Leergierige is verdwenen is verassend; in de analyse met vier factoren kende deze groep de meest onderscheidende stellingen en werden op deze factor ook de meeste respondenten geladen.

Wat echter opvalt, is dat, hoewel er twee profielen zoals beschreven bij vier factoren erg duidelijk terug te vinden zijn in deze analyse, de geïdealiseerde Q-sort er voor deze factoren wel anders uit ziet (zie tabel 17). Zowel de onderscheidende stellingen als de posities op de uitersten zijn anders dan bij de analyse met vier factoren. Toch blijft de motivatie voor deze twee groepen wel enigszins gelijk. De Sociale rust vooral op de mogelijkheid hebben om deel te nemen en de Verantwoordelijke haalt motivatie vooral uit het willen deelnemen, al is ook hier deze motivatie niet zo sterk. Wel is te zien dat voor beide factoren de motivatie die zij halen uit willen participeren minder sterk of onderscheidend is dan bij de analyse met vier factoren.

De eerste factor uit de analyse met drie factoren is moeilijker te plaatsen. Hoewel de afwijking qua geplaatste stellingen in de geïdealiseerde Q-sort tegenover F1 met vier factoren (de Hobbyist) minder groot is dan de verschillen bij F2 en F3 is er bij deze factor, als enige, iets verandert in de wijze waarop deze groep respondenten gemotiveerd raakt. Bij de Hobbyist uit het onderzoek met vier factoren kwam naar voren dat de motivatie het sterkst gehaald werd uit stellingen behorende bij kunnen deelnemen, met willen

deelnemen (motivatie) als tweede. Bij het onderzoek met drie factoren is dit echter andersom en speelt willen co-creëren een grotere rol in de motivatie om daadwerkelijk te gaan participeren.

Hoewel het gebruik van drie factoren niet voor een heel ander antwoord op de hoofdvraag zorgt, zorgt het wel voor een andere kijk op motivatie en lijkt bij gebruik van drie factoren de relatie tussen willen participeren (motivatie/like to) en daadwerkelijk overgaan tot participatie in co-creatie minder sterk dan bij de analyse met vier factoren. Dit zou deels verklaart kunnen worden dat juist de Leergierige is weggevallen en dit de factor was met de allersterkste motivatie op het gebied van willen participeren. Dit roept echter wel de vraag op hoe sterk het gedragsprofiel van de Leergierige en de Hobbyist zijn, gezien het feit dat deze (deels) verdwijnen wanneer er met minder factoren gewerkt wordt.

Kanttekening hierbij is wel dat er (onbewust) al met bepaalde profielen in het achterhoofd naar de analyse met drie factoren is gekeken en dat deze dan ook zijn teruggezocht in de onderzoeksresultaten. De kans bestaat dat wanneer dit onderzoek in eerste instantie met drie factoren zou zijn uitgevoerd de onderscheidende stellingen anders geïnterpreteerd zouden zijn en er andere gedragsprofielen beschreven zouden zijn. De invloed van willen, kunnen en de mogelijkheid hebben om te participeren op daadwerkelijk overgaan tot participatie in co-creatie was dan echter wel hetzelfde gebleven.

Sorts	F1	F2	F3
1. Ik voel mij verbonden met de overheid.	0	1	-3
2. Ik vind het belangrijk iets voor mijn gemeenschap te doen.	2	2	3
3. Ik vind dat deelnemen bij mijn burgerplicht hoort.	-1	0	0
4. Ik wil mijn vaardigheden inzetten.	2	0	1
5. Ik vind het leuk om deel te nemen.	3	0	2

6. Ik haal voldoening uit het eindresultaat.	1	-1	1
7. Ik heb een persoonlijk belang bij de uitkomst.	0	-2	-1
8. Ik wil nieuwe vaardigheden leren.	0	0	-1
9. Ik wil nieuwe sociale contacten opdoen.	0	3	1
10. Ik heb de tijd om deel te nemen.	3	-3	-2
11. Ik heb de financiële ruimte om deel te nemen.	-1	-2	-2
12. Ik beschik over vaardigheden die waardevol zijn voor het project.	1	-2	1
13. Ik geloof in mijn eigen bijdrage aan dit project.	1	-1	2
14. Ik beschik over kennis die waardevol is voor het project.	2	-1	0
15. Ik weet wat mijn gemeenschap nodig heeft.	-2	0	2
16. Ik krijg het goede voorbeeld van mijn familie.	-2	-1	-1
17. Ik krijg het goede voorbeeld van mijn vrienden.	-1	-1	0
18. Ik ervaar groepsdruk om deel te nemen.	-3	-3	-2
19. Mijn gemeenschap stimuleert mij tot participatie.	-3	2	0
20. Ik wil mij meer verbonden voelen met mijn gemeenschap.	0	2	-1
21. Ik zie deelnemen als de norm in mijn gemeenschap.	-2	1	-3
22. Ik vind het mijn verantwoordelijkheid om deel te nemen.	-1	3	3
23. Ik vind het eindresultaat mijn verantwoordelijkheid.	-1	1	1

24. Ik begrijp het proces van deelname.	1	0	0
25. Ik beschik over genoeg informatie om deel te nemen.	1	1	0
26. Ik hoef weinig moeite te steken in deelname.	0	1	-1

Tabel 16. Geïdealiseerde Q-sort (factor array) bij drie factoren.